

Promemoria

Genomförandet av EU:s försvarardirektiv; kompletterande förslag

Promemorians huvudsakliga innehåll

Inom EU pågår ett arbete med att stärka misstänkta och tilltalades processuella rättigheter i straffrättsliga förfaranden. Som ett led i det arbetet har ett direktiv om försvararrättigheter antagits. Arbetet pågår inom Justitiedepartementet med att ta fram en lagrådsremiss som föreslår de lagändringar som krävs för att Sverige ska kunna genomföra direktivet. Arbetet bygger på promemorian Rätten till försvarare (Ds 2015:7). Förslagen som rör tillgång till försvarare innehåller ändringar i förhållande till promemorians förslag. I dessa delar saknas beredningsunderlag och därför har en kompletterande promemoria tagits fram. I promemorian föreslås bl.a. följande.

- Det införs en absolut rätt för en misstänkt som är frihetsberövad att träffa och samtala i enrum med sin försvarare. Detsamma ska gälla för annan kontakt i form av t.ex. e-post eller brev mellan den frihetsberövade och hans eller hennes försvarare.
- Endast den som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare får vara privat försvarare för en frihetsberövad person.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 27 november 2016.

1 Lagtext

Promemorian har följande förslag till lagtext.

1.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs¹ att 21 kap. 3 och 9 §§ och 23 kap. 10 § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

21 kap.

3 §²

Vid sin talans förberedande och utförande *må* den misstänkte biträdas av försvarare.

Försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under *aderton* år eller lider han av en allvarlig psykisk störning, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom. Har den misstänkte *för sig* ställt rättegångsombud, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. Utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt. Om försvarare i övrigt gäller 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket.

Vid sin talans förberedande och utförande *får* den misstänkte biträdas av *en* försvarare.

En försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under *18* år eller lider han *eller hon* av en allvarlig psykisk störning, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom *eller henne*. Har den misstänkte ställt rättegångsombud *för sig*, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han *eller hon* har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans *eller hennes* förmåga att iaktta vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. *En* utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt. *För en gripen, anhållen eller häktad får endast den som uppfyller de*

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU av den 22 oktober 2013 om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet (EUT L 294/1, 6.11.2013, s. 1, Celex 32013L0048).

² Senaste lydelse 1992:1511.

krav som ställs i 5 § första stycket vara försvarare. Om försvarare i övrigt gäller 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket.

9 §

Försvarare för den som är anhållen eller häktad må ej förvägras att sammanträffa med honom. Försvararen äge i enrum meddela sig med den anhållne eller häktade; annan än offentlig försvarare dock endast om undersökningsledaren eller åklagaren medger det eller rätten finner det kunna ske utan men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten å förvaringsplatsen.

Offentlig försvarare så ock av den misstänkte utsedd försvarare, som uppgivits för rätten, skola kallas till huvudförhandling eller annat rättsens sammanträde för förhandling.

Den som är gripen, anhållen eller häktad har rätt att träffa sin offentliga försvarare och samtala med honom eller henne i enrum. Detsamma gäller för en misstänkt som har utsett en försvarare som uppfyller de krav som ställs i 3 § tredje stycket.

En offentlig försvarare eller en försvarare som har utsetts av den misstänkte och som har uppgetts för rätten ska kallas till huvudförhandlingen eller ett annat sammanträde inför rätten.

23 kap.

10 §³

Undersökningsledaren bestämmer, med de begränsningar som följer av andra–sjätte styckena, vem som får närvara vid förhör.

Vid förhör ska såvitt möjligt ett av undersökningsledaren anmodat trovärdigt vittne närvara.

Ett biträde till en person som förhörs har rätt att närvara vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen och biträdet svarar mot de krav som ställs på försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Den misstänkte och hans eller hennes försvarare har rätt att närvara vid förhör som hålls på den misstänktes begäran enligt

Undersökningsledaren bestämmer, med de begränsningar som följer av andra–sjätte styckena, vem som får närvara vid ett förhör.

Vid ett förhör ska såvitt möjligt ett trovärdigt vittne utsett av undersökningsledaren närvara.

Ett biträde till en person som förhörs har rätt att närvara vid förhöret om det kan ske utan men för utredningen och biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Den misstänkte har rätt att själv närvara och ha sin försvarare närvarande vid ett förhör som hålls på den misstänktes begäran

³ Senaste lydelse 2008:67.

18 § andra stycket. Vid andra förhör får försvararen närvara, om det kan ske utan men för utredningen.

Målsägandebiträde har rätt att närvara vid förhör med målsäganden. Detsamma gäller en stödperson, om hans eller hennes närvaro inte är till men för utredningen.

Är den som hörs under 15 år, bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren får besluta att det som har förekommit vid förhör inte får uppenbaras.

enligt 18 § andra stycket. Vid andra förhör med den misstänkte har han eller hon rätt att ha sin försvarare närvarande. En försvarare som inte uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket får dock förhindras att närvara om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avvärijas. Vid förhör med någon annan än den misstänkte får en försvarare närvara om det kan ske utan men för utredningen.

Ett målsägandebiträde har rätt att närvara vid förhör med målsäganden. Detsamma gäller en stödperson, om hans eller hennes närvaro inte är till men för utredningen.

När den som hörs är under 15 år bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren får besluta att det som har förekommit vid ett förhör inte får uppenbaras.

Denna lag träder i kraft den 27 november 2016.

1.2 Förslag till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

Härigenom föreskrivs¹ att 3 kap. 4, 5 och 6 §§ och 6 kap. 2 § häkteslagen (2010:611) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

4 §

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte vägras. Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.

5 §

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte avlyssnas.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte avlyssnas. *Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.*

¹ Jfr Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU av den 22 oktober 2013 om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet (EUT L 294/1, 6.11.2013, s. 1, Celex 32013L0048).

6 §

Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig.

Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. *Detsamma gäller försändelser mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.* En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig.

6 kap.

2 §

Ett beslut om restriktioner enligt 1 § får avse inskränkningar i rätten att

1. placeras tillsammans med andra intagna enligt 2 kap. 1 § andra stycket,

2. vistas i gemensamhet enligt 2 kap. 5 §,

3. följa vad som händer i omvärlden enligt 2 kap. 9 §,

4. inneha tidskrifter och tidningar enligt 2 kap. 11 §,

5. ta emot besök enligt 3 kap. 1 § första stycket,

6. stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation enligt

3 kap. 4 §, eller 3 kap. 4 § första stycket, eller

7. sända och ta emot försändelser enligt 3 kap. 7 §.

Denna lag träder i kraft den 27 november 2016.

2 Genomförande av EU:s försvarardirektiv

Den 22 oktober 2013 antogs Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet. Direktivet, som trädde i kraft den 26 november 2013, ska vara genomfört i svensk rätt senast den 27 november 2016. Direktivet bifogas som *bilaga 1*.

Den 4 april 2014 beslutade chefen för Justitiedepartementet att uppdra åt en utredare att biträda departementet med att ta fram ett underlag för bedömningen av vilka åtgärder som krävs för att Sverige ska leva upp till sina åtaganden enligt direktivet och lämna förslag till de författningsändringar som behövs för att genomföra direktivet. I januari 2015 överlämnades departementspromemorian Rätten till försvarare, m.m. (Ds 2015:7), hädanefter benämnd promemorian. Promemorian har remitterats.

2.1 Rätten till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden

2.1.1 Försvarare i straffrättsliga förfaranden

Bedömning: Direktivet omfattar både privata och offentliga försvarare. Rätten till tillgång till försvarare enligt direktivet, dvs. rätten att träffa försvararen och samtala i enrum, rätten till kontakt med försvararen och rätten att ha försvararen närvarande vid förhör bör gälla utan undantag för den som företräds av en offentlig försvarare. I dessa sammanhang bör privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare likställas med offentliga försvarare. Det bör alltjämt vara möjligt att inskränka rätten till tillgång till försvarare för en misstänkt som företräds av en annan privat försvarare.

Promemorians bedömning stämmer delvis överens med bedömningen ovan. Enligt promemorian bör det inte göras någon skillnad mellan privata försvarare som uppfyller vissa krav och andra privata försvarare.

Remissinstanserna: Enligt *Sveriges advokatsamfund* bör privata försvarare som är advokater behandlas på samma sätt som offentliga försvarare.

Skälen för bedömningen

Både privata och offentliga försvarare omfattas av direktivet

Direktivet föreskriver en rätt till tillgång till försvarare för den som är misstänkt eller tilltalad. Enligt direktivets ingress avses med försvarare personer som enligt nationell lagstiftning är kvalificerade och berättigade, inbegripet genom ackreditering från ett auktoriserat organ, att tillhandahålla juridisk rådgivning och rättsligt bistånd till misstänkta eller tilltalade (skäl 15).

Enligt svensk rätt får den misstänkte biträdas av en försvarare vid sin talans förberedande och utförande (21 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken). En försvarare ska vara den misstänktes rådgivare och företa de åtgärder som behövs för att bevaka den misstänktes rätt samt åberopa omständigheter och bevis som talar till den misstänktes förmån (21 kap. 7 § rättegångsbalken). En person får inte vara försvarare om han eller hon har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans eller hennes förmåga att iakttä vad som åligger en försvarare. Bestämmelserna om ombud är även tillämpliga på försvarare (21 kap 3 § tredje stycket rättegångsbalken). Som ombud får inte brukas annan än den som rätten med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet finner lämplig att vara ombud i målet (12 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken). Den som är underårig eller i konkurs eller har en förvaltare får inte vara ombud (12 kap. 2 § tredje stycket rättegångsbalken). Det krävs inte att ombudet har någon juridisk utbildning eller i sitt arbete sysslar med rättsliga frågor.

En offentlig försvarare ska förordnas för en misstänkt som är anhållen eller häktad om han eller hon begär det (21 kap. 3 a § rättegångsbalken). Även i vissa andra angivna fall ska en offentlig försvarare förordnas. Till offentlig försvarare ska förordnas en advokat som är lämplig för uppdraget. Om det finns särskilda skäl, får det utses någon annan lämplig person som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning, vilket innebär att personen ska ha avlagt juristexamen (21 kap. 5 § rättegångsbalken). Det ställs alltså högre krav på den som får förordnas som offentlig försvarare än på den som får utses till privat försvarare.

Svensk rätt innehåller som beskrivits ovan bestämmelser som uppställer krav på den som får uppträda som försvarare. Som anförs i promemorian omfattas både offentliga och privata försvarare av direktivets bestämmelser.

Privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare bör likställas med en offentlig försvarare

Rätt till tillgång till försvarare omfattar rätten att träffa försvararen och samtala i enrum, rätten till kontakt med försvararen och rätten att ha försvararen närvarande vid förhör. Dessa rättigheter framgår i svensk rätt av bl.a. 21 kap. 9 § rättegångsbalken (rätten till samtal i enrum) och 3 kap. 6 § häkteslagen (rätten att sända och ta emot försändelser). I dessa bestämmelser görs det en åtskillnad mellan offentliga försvarare och privata försvarare. För den som har en offentlig försvarare gäller

rättigheterna utan inskränkning medan det för privata försvarare finns möjlighet för myndigheterna att inskränka dessa rättigheter bl.a. på grund av utredningsskäl. I 21 kap. 9 § rättegångsbalken anges att en privat försvarare får tala i enrum med sin klient endast om undersökningsledaren eller åklagaren medger det eller om det kan ske utan men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten på förvaringsplatsen.

I promemorian görs bedömningen att rättigheterna även fortsättningsvis bör gälla utan undantag för den som har en offentlig försvarare. Som ett led i den bedömningen föreslås att det i fråga om elektronisk kommunikation uttryckligen ska anges att sådan kommunikation mellan den intagne och hans eller hennes offentliga försvarare inte får vägras. I likhet med bedömningen i promemorian bör rättigheterna alltså även fortsättningsvis gälla utan undantag för den som har en offentlig försvarare.

I promemorian anges däremot att när den misstänkte har en privat försvarare bör rättigheterna utifrån vissa i direktivet angivna kriterier kunna begränsas, eftersom det inte kan uteslutas att det förekommer privata försvarare som är olämpliga. En olämplig försvarare kan under vissa förutsättningar avvisas av rätten (12 kap. 5 § rättegångsbalken). Det kan emellertid förekomma att en försvarare är allmänt olämplig eller uppträder olämpligt i en speciell situation utan att han eller hon kan avvisas. I sådana situationer kan den misstänktes eller tilltalades rättigheter behöva begränsas för att inte utredningen ska förstöras eller säkerheten äventyras. Promemorians bedömning att om den misstänkte företräds av en privat försvarare kan hans eller hennes rättigheter under vissa förutsättningar behöva begränsas delas därför.

Frågan är då hur reglerna om denna begränsning bör utformas. Bör de t.ex. omfatta samtliga privata försvarare? *Sveriges advokatsamfund* framför att privata försvarare som är advokater bör behandlas på samma sätt som offentliga försvarare. Som advokatsamfundet påtalar är advokater som är försvarare underkastade en i lag föreskriven tystnadsplikt, en advokatetisk tystnadsplikt och omfattas dessutom av det s.k. frågeförbudet enligt rättegångsbalken som innebär en absolut tystnadsplikt. Från den misstänktes eller tilltalades perspektiv är det en förutsättning för att få en rättvis rättegång att rätten till biträde av och förtroligt samtal med en advokat är densamma oavsett om försvararen har förordnats av rätten eller utsetts av den misstänkte. De skäl som talar för att det ska finnas en möjlighet att begränsa de rättigheter som följer av direktivet gör sig inte heller i första hand gällande i fråga om advokater utan tar snarare sikte på andra privata försvarare som i värsta fall t.ex. kan vara en medbrottsling eller en länk mellan en medbrottsling och den misstänkte eller tilltalade. Privata försvarare som är advokater bör mot denna bakgrund i detta sammanhang likställas med offentliga försvarare.

Till offentlig försvarare kan inte bara en advokat som är lämplig förordnas utan även en annan lämplig person om han eller hon uppfyller vissa krav. De skäl som talar för att rättigheterna i direktivet ska kunna begränsas tar som tidigare nämnts främst sikte på försvarare som t.ex. har ett brottsligt samröre med den misstänkte. Det är svårt att tänka sig en situation där en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en

offentlig försvarare skulle uppträda på det sättet. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att undantagen i direktivet ska tillämpas restriktivt bör privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare behandlas på samma sätt som offentliga försvarare. En sådan ordning skulle innebära att merparten av alla privata försvarare kommer att likställas med offentliga försvarare i dessa sammanhang. För andra privata försvarare bör det som anges ovan alltså finnas en möjlighet att begränsa de rättigheter som följer av direktivet.

2.1.2 Försvarare för den som är frihetsberövad

Förslag: Endast den som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare får vara försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person.

Promemorians förslag avviker från förslaget ovan. I promemorian lämnas inget förslag till begränsning av vem som får uppträda som privat försvarare för en frihetsberövad person.

Remissinstanserna: *Helsingborgs tingsrätt* framför att det bör övervägas att ställa som krav att en offentlig försvarare alltid ska förordnas för en person som är anhållen eller häktad om inte han eller hon har utsett en privat försvarare som är advokat. Ett annat alternativ enligt tingsrätten är att endast den som är advokat ska kunna utses till privat försvarare för den som är anhållen eller häktad. *Kriminalvården* anser att det finns risk för att säkerheten på förvaringsplatsen inte längre kan garanteras med promemorians förslag, bl.a. eftersom den frihetsberövade kan utse en kriminellt belastad eller annars olämplig person till privat försvarare, vilket medför att den personen kan bereda sig tillträde till förvaringsplatsen. Det finns även enligt *Kriminalvården* en risk för att personer som vill ha insyn i processen genom hot tilltvingar sig rollen som privat försvarare. Enligt *Sveriges advokatsamfund* bör privata försvarare som är advokater behandlas på samma sätt som offentliga försvarare.

Skälen för förslaget

För en misstänkt som är anhållen eller häktad ska som regel en offentlig försvarare förordnas. Rätten till en offentlig försvarare är en viktig del i den misstänktes grundläggande rättsskydd. En offentlig försvarare ska i första hand vara en advokat. Det innebär att det ställs krav på kompetens på den som får förordnas till offentlig försvarare för en frihetsberövad person. För att bli advokat krävs förutom en jur. kand. examen och minst tre års arbetserfarenhet av kvalificerad juridisk verksamhet, en advokatexamen. Först då kan personen i fråga antas som ledamot i advokatsamfundet. Inför ett antagande kontrolleras att den sökande har ordnad ekonomi, är redbar och i övrigt lämplig för advokatverksamhet. En advokat måste även varje år genomgå minst 18 timmars vidareutbildning. Några motsvarande krav ställs inte på en privat försvarare. För att vara privat försvarare krävs endast att personen med hänsyn till redbarhet, insikter och tidigare verksamhet är lämplig att vara försvarare. Personen får inte heller vara underårig, i konkurs eller ha

förvaltare. Det finns inte något krav på att han eller hon ska ha någon juridisk utbildning.

Att som misstänkt eller tilltalad vara gripen, anhållen eller häktad innebär förutom en inskränkning i rörelsefriheten också en inskränkning i möjligheten att kommunicera med andra. I en sådan situation är det viktigt att ha en försvarare som kan tillgodose och tillvarata den frihetsberövades intressen. Utan en sådan möjlighet blir det svårt för den misstänkte eller tilltalade att utöva sin rätt till försvar och säkerställa en rättvis rättegång. Som *Kriminalvården* påtalar finns det också annars risk att säkerheten på förvaringsplatsen inte längre kan garanteras. *Helsingborgs tingsrätt* anför att det bör övervägas att ställa som krav att en offentlig försvarare alltid ska förordnas för en person som är anhållen eller häktad om inte han eller hon har utsett en privat försvarare som är advokat eller att endast den som är advokat ska kunna utses till privat försvarare för den som är anhållen eller häktad. Med hänsyn till de begränsade krav som ställs på den som får vara privat försvarare finns det som tingsrätten anför anledning att överväga om det bör införas någon form av begränsning i fråga om vem som ska få företräda en person som är frihetsberövad. Med en sådan reglering kan misstänkta och tilltalade som är frihetsberövade och företräds av privata försvarare ges samma rättigheter som de som företräds av offentliga försvarare. Bestämmelserna kan göras tydligare och enklare att tillämpa eftersom de kan utformas som rättigheter för den enskilde utan begränsningar. Myndigheterna behöver inte heller göra avvägningar och fatta beslut om att en rättighet ska inskränkas i det enskilda fallet. Tydliga och förutsebara bestämmelser gagnar rättssäkerheten. Det finns inte heller något i direktivet som hindrar att det införs en sådan begränsning. Som nämnts ovan framgår det av direktivets ingress (skäl 15) att med försvarare avses den som enligt nationell rätt är kvalificerad och berättigad bl.a. genom ackreditering från ett auktoriserat organ att tillhandahålla juridisk rådgivning och rättsligt bistånd till misstänkta och tilltalade. Det framstår av dessa skäl som lämpligt att införa en begränsning avseende vem som får vara privat försvarare för en frihetsberövad person.

Frågan blir då vilka krav som ska ställas på den som ska få vara privat försvarare i dessa fall. Till offentlig försvarare får, utöver advokater, om det finns särskilda skäl, någon annan lämplig person som har avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning förordnas. Företrädesvis bör det förordnas någon som brukar förekomma som rättegångsombud vid domstolen. Att, som tingsrätten varit inne på, begränsa personkretsen när det gäller privata försvarare till att endast omfatta advokater skulle innebära ett advokattvång. Det skulle också innebära att det ställs högre krav på den som får vara privat försvarare än på den som får vara offentlig försvarare för frihetsberövade personer. En sådan begränsning vore alltför långtgående. I stället bör det ställas som krav att den som ska få vara privat försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person ska uppfylla krav som motsvarar de som ställs på en offentlig försvarare. Det innebär att han eller hon ska vara lämplig och dessutom ha avlagt de kunskapsprov som är föreskrivna för behörighet till domaranställning. Företrädesvis bör det vara någon som brukar förekomma som rättegångsombud vid domstolen.

I likhet med nu gällande regler ankommer det på rätten att pröva om försvararen uppfyller de ställda kraven och i förekommande fall avvisa honom eller henne. På samma sätt som gäller bestämmelsen om jäv bör i första hand den tilltänkte försvararen själv att pröva om han eller hon uppfyller kraven eller inte. Anser han eller hon sig obehörig bör uppdraget avböjas. Om en försvarare har utsetts och åklagaren redan under förundersökningen anser att försvararen inte uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare, bör åklagaren anmäla detta till rätten som har att meddela beslut i frågan (NJA II 1982 s 97 f.) Det finns inget som hindrar att den frihetsberövade i det skedet väljer att utse en annan försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Om den misstänkte begär det ska i stället en offentlig försvarare förordnas enligt bestämmelsen i 21 kap. 3 a §. Det finns inte heller något som hindrar att en sådan försvarare företräder den frihetsberövade personen även innan ett förordnande hunnit utfärdas. Som anförs i promemorian behandlas i praktiken en privat försvarare som kan väntas bli förordnad som offentlig försvarare som en offentlig försvarare.

Om den frihetsberövade har en offentlig försvarare och därefter själv utser en privat försvarare ska förordnandet av den offentlige försvararen i regel återkallas. En förutsättning är dock att rätten kan godkänna den av den misstänkte utsedde personen som försvarare (SOU 1938:44 s. 276).

2.1.3 Rätten att träffa och samtala med försvararen i enrum

Förslag: Bestämmelsen om en anhållen eller häktad persons rätt att träffa sin försvarare och rätt till samtal i enrum med försvararen ändras så att det tydligare framgår att det är den frihetsberövade och inte försvararen som har denna rätt. Det förtydligas också att rätten även gäller för den som är gripen. Rättigheten ska på samma sätt som för den som har en offentlig försvarare gälla utan begränsningar för en misstänkt som har utsett en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med förslaget ovan. Promemorians förslag innebär att när den frihetsberövade har en privat försvarare får förundersökningsledaren eller åklagaren under förundersökningen besluta att samtal i enrum inte får äga rum. En förutsättning för ett sådant beslut ska vara att det är nödvändigt för att hindra att sakens utredning försvåras eller för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet på förvaringsplatsen.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanser tillstyrker eller har inte några invändningar mot förslaget. Enligt *Helsingborgs tingsrätt* strider den föreslagna regleringen mot direktivet när det gäller möjligheten att göra undantag från rätten till samtal i enrum. Det ska enligt direktivet bl.a. vara fråga om väsentlig fara för det straffrättsliga förfarandet för att undantag ska få tillåtas. Vidare kräver direktivet att undantagen ska vara strikt tidsbegränsade. Inget av dessa krav har kommit till uttryck i den föreslagna lagtexten. Enligt *Sveriges advokatsamfund* bör privata försvarare som är advokater behandlas på

samma sätt som offentliga försvarare. Advokatsamfundet motsätter sig därför att undantag görs i förhållande till privata försvarare som är advokater.

Skälen för förslaget

Rätten att träffa och samtala med försvararen i enrum

Enligt artikel 3.3 a) ska en misstänkt och tilltalad ha rätt att i enrum tala med sin försvarare, även före polisförhör och andra förhör. Undantag från rätten till samtal i enrum får enligt artiklarna 3.6 och 8 göras under vissa förutsättningar. Undantagen ska tillämpas restriktivt.

I Sverige gäller en oinskränkt rätt för en misstänkt eller tilltalad som inte är frihetsberövad att träffa och tala i enrum med sin försvarare. Det saknas alltså bestämmelser som begränsar denna möjlighet. Detta gäller oavsett om försvararen är offentlig eller privat. Motsvarande måste anses gälla för en misstänkt som är underkastad reseförbud, även om ett sådant förbud kan begränsa var ett sådant möte kan äga rum.

Den som är anhållen eller häktad får inte förvägras att träffa sin försvarare, oavsett om det är en offentlig eller en privat försvarare. En anhållen eller häktad får inte heller förvägras att träffa sin offentliga försvarare i enrum. För den som har en privat försvarare finns en sådan rätt endast om förundersökningsledaren eller åklagaren medger det eller domstolen finner att det kan ske utan men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten på förvaringsplatsen (21 kap. 9 § rättegångsbalken).

Direktivet talar om en rättighet för den misstänkte och tilltalade att träffa sin försvarare och samtala med honom eller henne i enrum. Det bör därför som föreslås i promemorian förtydligas i lagtext att rätten att träffa försvararen och samtala i enrum med honom eller henne är en rätt för den frihetsberövade och inte för försvararen. Som *Åklagarmyndigheten* anför, och som även framgår av promemorian, torde bestämmelsen i dag tillämpas analogt på gripna personer. Det är dock rimligt att det i rättegångsbalken uttryckligen framgår att rätten att träffa och samtala i enrum med sin försvarare tillkommer även gripna personer. En sådan ändring bör därför också göras. Även om ändringarna endast innebär klarlägganden av gällande rätt och en tydligare författningstext bidrar de som *JO* påtalar till att förutsättningarna förbättras för att frihetsberövades rätt att träffa sin försvarare och samtala i enrum med honom eller henne respekteras och tillvaratas.

Det ska inte finnas några begränsningar i rätten att samtala med försvararen i enrum

Rätten att utan begränsningar samtala med sin försvarare i enrum tillkommer enligt gällande rätt endast de frihetsberövade personer som har en offentlig försvarare. När den frihetsberövade personen har en privat försvarare kan denna rätt under vissa förutsättningar begränsas. Med förslaget i avsnitt 2.1.2 kommer endast de personer som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare att kunna vara privata försvarare för frihetsberövade personer. Mot den bakgrunden saknas det behov av att införa undantag från rätten att samtala i enrum. Rättigheten

ska således gälla utan begränsningar både för den som företräds av en offentlig försvarare och för den som företräds av en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

2.1.4 Rätten att kontakta försvararen

Förslaget: Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare ska inte få vägras. Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Bestämmelsen i häkteslagen om att försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare ska vidarebefordras utan granskning ska även omfatta privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med förslaget ovan. Promemorians förslag innebär att elektronisk kommunikation eller vidarebefordran av försändelser mellan den intagne och hans eller hennes privata försvarare får vägras under förundersökningen, om det är nödvändigt för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inga invändningar mot förslaget. *Helsingborgs tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund* framför liknande synpunkter som beträffande förslaget om rätt att samtala med försvararen i enrum.

Skälen för förslaget

Rätten att kontakta försvararen

Enligt artikel 3.3.a) ska en misstänkt och tilltalad ha rätt att kontakta, dvs. kommunicera med på annat sätt än genom sammanträffande i enrum, sin försvarare, även före ett förhör. Från rättigheten får under vissa förutsättningar som anges i artiklarna 3.6 och 8, göras undantag. Undantagen ska tillämpas restriktivt.

När den misstänkte eller tilltalade inte är frihetsberövad gäller denna rättighet redan enligt svensk rätt eftersom det saknas bestämmelser som begränsar möjligheten för en sådan person att kommunicera med sin försvarare. Det gäller oavsett om försvararen är offentlig eller privat.

När den misstänkte eller tilltalade är frihetsberövad finns bestämmelser i häkteslagen om hans eller hennes rätt att kommunicera med andra personer (3 kap. och 6 kap.). Rätten till kontakt kan bestå av kontakt i form av elektronisk kommunikation som t.ex. användning av fast telefoni, mobil telefoni, internet eller e-post. Rätten till kontakt kan också bestå av försändelser i form av brev, skriftliga meddelanden eller paket till eller från en misstänkt eller tilltalad. Bestämmelserna föreskriver hur kontakt får ske och i vilken omfattning den får begränsas.

En försändelse mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte vägras. Det finns inte någon motsvarande bestämmelse beträffande rätt till elektronisk kommunikation. Däremot får en sådan rätt mellan den intagne och hans eller hennes offentliga försvarare anses följa av att det finns en oinskränkt rätt att träffa och samtala i enrum med en

offentlig försvarare. Det föreslås i promemorian att det ska införas en uttrycklig bestämmelse i häkteslagen om rätt till elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare. Även om ändringen endast innebär ett klarläggande av gällande rätt bidrar den som *JO* påtalar till att förutsättningarna förbättras för att rättigheten respekteras och tillvaratas och den bör därför införas.

Det bör inte införas några begränsningar i rätten att kontakta försvararen

För den som har en privat försvarare gäller i dag vissa inskränkningar i rätten till kontakt. Elektronisk kommunikation kan vägras när den kan äventyra säkerheten. Försändelser kan hindras med hänvisning till ordningen eller säkerheten. Vidare får både elektronisk kommunikation och försändelser hindras om det föreligger risk för att sådana kontakter försvårar sakens utredning. I promemorian föreslås att det även fortsättningsvis ska finnas en möjlighet att begränsa rätten till kontakt mellan en misstänkt eller tilltalad och hans eller hennes privata försvarare eftersom det inte går att utesluta att det förekommer olämpliga försvarare. Med hänsyn till förslaget i avsnitt 2.1.2 att endast den som är advokat eller annan som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare ska få vara privat försvarare för den som är frihetsberövad saknas det behov av att införa undantag för privata försvarare vad gäller rätten till kontakt genom elektronisk kommunikation och försändelser. Den nya bestämmelsen om att elektronisk kommunikation inte får vägras bör alltså även omfatta kommunikation mellan den intagne och hans eller hennes privata försvarare. Vidare bör bestämmelsen om att försändelser ska vidarebefordras utan granskning mellan den intagne och hans eller hennes offentliga försvarare i enlighet med övervägandena i avsnitt 2.1.1 även omfatta privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

2.1.5 Rätten att ha försvararen närvarande vid förhör och andra utredningsåtgärder

Förslag: En misstänkt som har en offentlig försvarare eller en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare ska alltid ha rätt att ha sin försvarare närvarande när han eller hon förhörs. En misstänkt som har en privat försvarare som inte uppfyller de kraven ska som utgångspunkt ha rätt att ha försvararen närvarande vid ett sådant förhör. Om förhöret inte hålls på den misstänktes begäran ska dock en sådan försvarare även fortsättningsvis få förhindras att närvara om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avvärijas.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med förslaget ovan. I promemorian föreslås att förundersökningsledaren eller åklagaren ska få besluta att en försvarare utsedd av den misstänkte inte får närvara vid andra förhör än sådana som hålls på den misstänktes egen begäran.

Förslaget omfattar alla privata försvarare och omfattar inget krav på att sakens utredning *väsentligen* försvåras.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. *Helsingborgs tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund* framför liknande synpunkter som beträffande förslaget att samtala i enrum med försvararen. Enligt tingsrätten strider även promemorians bedömning att beslut om undantag från rätten att ha försvararen närvarande vid förhör endast ska kunna överprövas av åklagare mot direktivet, som enligt ingressen (skäl 38) anger att sådana beslut ska prövas av domstol. Det är enligt tingsrätten dessutom olämpligt att Åklagarmyndigheten, som part i målet, ska överpröva beslut om att begränsa den misstänktes processuella rättigheter.

Skälen för förslaget

Rätten att ha försvararen närvarande vid förhör och andra utredningsåtgärder

Enligt artikel 3.3 b) ska en misstänkt och tilltalad ha rätt att ha sin försvarare närvarande och medverkande när han eller hon förhörs. Förutom närvaro vid förhör anges det i artikel 3.3 c) att en misstänkt eller tilltalad ska ha rätt att ha sin försvarare närvarande vid en vittneskonfrontation, ett konfrontationsförhör eller en rekonstruktion, om det krävs eller tillåts att den misstänkte eller tilltalade är närvarande då. Undantag från rättigheterna får göras under vissa förutsättningar som anges i artiklarna 3.6 och 8. Undantagen ska tillämpas restriktivt.

Enligt rättegångsbalken har den misstänkte och hans eller hennes försvarare rätt att närvara vid förhör under förundersökningen som hålls på begäran av den misstänkte (23 kap. 10 § fjärde stycket). Vidare finns en rätt för försvararen att närvara vid andra förhör, om det kan ske utan men för utredningen. Denna reglering gäller både förhör med den misstänkte själv och förhör med andra personer. Motsvarande gäller då åtal väckts, och den misstänkte alltså har blivit tilltalad, när förundersökningen behöver kompletteras med förhör (23 kap. 23 § rättegångsbalken). I svensk rätt anses utredningsåtgärder i vilka den misstänkte deltar, som bl.a. vittneskonfrontationer och rekonstruktioner som förhör. Det i direktivet nämnda konfrontationsförhöret har ingen motsvarighet i svensk rätt.

I svensk rätt finns det enbart vid förhör påkallade av den misstänkte själv en ovillkorlig rätt för en försvarare att närvara. Promemorians förslag att den misstänkte som utgångspunkt ska ha rätt att ha sin försvarare närvarande vid förhör är i linje med direktivet som talar om rättigheter för den misstänkte och tilltalade. Som *JO* anför är det värdefullt att det i bestämmelsen uttryckligen anges att det handlar om en rättighet för den misstänkte och inte för försvararen. Vid förhör med en misstänkt bör alltså hans eller hennes försvarare som utgångspunkt ha rätt att närvara, oavsett om förhöret är påkallat av den misstänkte eller inte.

Begränsningar i rätten att ha försvararen närvarande vid förhör och andra utredningsåtgärder

Vid förhör som initierats av undersökningsledaren finns det enligt gällande rätt en möjlighet att begränsa den misstänktes rätt att ha sin försvarare närvarande när han eller hon förhörs. Detta gäller oavsett om det är en offentlig försvarare eller en privat försvarare. Enligt ordalydelsen ska rätten kunna begränsas om försvararens närvaro är till men för utredningen. I praktiken är möjligheten mycket begränsad. En begränsning kan endast ske när försvararen uppträder på sådant sätt att förhörets behöriga gång störs eller att ett planerat förhör omöjliggörs, vilket förutsätter att försvararen skulle vägra att följa förhørsledarens anvisningar eller att försvararen är allmänt olämplig (JO 1956 s. 117 och JO 2010/11 s. 139).

Det kan inte uteslutas att en försvarare någon gång kan uppträda på ett sådant sätt att han eller hon otillbörligt försvårar utredningen av det misstänkta brottet. I ett sådant undantagsfall bör det fortsatt vara möjligt att vägra försvararen att närvara vid förhör med den misstänkte under förundersökningen. Det finns därför anledning att även fortsättningsvis ha kvar möjligheten att begränsa försvararens närvaro vid förhör som inte är påkallade av den misstänkte själv. I dag gäller som tidigare nämnts den möjligheten för försvarare generellt, dvs. oavsett om de är offentliga försvarare eller försvarare utsedda av den misstänkte.

Som föreslås i promemorian och i enlighet med bedömningen i avsnitt 2.1.1 bör en misstänkt som har en offentlig försvarare alltid ha rätt att ha försvararen närvarande när han eller hon förhörs. Ett sådant förslag stämmer överens med hur bestämmelsen tillämpas i praktiken. Det är även i linje med förslagen om rätten att samtala med försvararen i enrum och rätten att kontakta försvararen. Detta bör inkludera vittneskonfrontationer och rekonstruktioner med den misstänkte. Motsvarande bör också gälla för en tilltalad när en avslutad förundersökning behöver kompletteras.

För andra försvarare har det i promemorian föreslagits att det även fortsättningsvis bör finnas en möjlighet till begränsning i rätten att närvara vid förhör. Som anförs i avsnitt 2.1.1 bör privata försvarare som är advokater eller i övrigt uppfyller de lämplighets- och kunskapskrav som ställs på en offentlig försvarare likställas med offentliga försvarare. Det innebär att även en misstänkt som företräds av en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare alltid bör ha rätt att ha försvararen närvarande när han eller hon förhörs.

Begränsningar bör alltså endast kunna ske i förhållande till en misstänkt eller tilltalad som har en privat försvarare som inte uppfyller kraven som offentlig försvarare. För att en begränsning i rätten ska få göras ska det enligt direktivet vara tillfälligt, gälla under förundersökningen och vara motiverat av ett trängande behov av att avvärja livsfara, eller fara för en persons frihet eller kroppsliga integritet eller att en omedelbar åtgärd från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra att ett straffrättsligt förfarande väsentligen äventyras (artikel 3.6). Beslutet ska också vara proportionellt, inte gå utöver vad som är nödvändigt och vara strikt tidsbegränsat. Det får inte heller uteslutande grundas på det påstådda brottets natur eller

svårighetsgrad och det får inte påverka förutsättningarna för att rättegången som helhet blir rättvis (artikel 8).

Enligt förslaget i promemorian ska undersökningsledaren eller åklagaren kunna besluta att den privata försvararen inte får närvara vid förhör som hålls på begäran av annan än den misstänkte om det är nödvändigt för att hindra att sakens utredning försvåras eller avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet. Även om avsikten med förslaget i promemorian har varit att motsvara de krav som uppställs i direktivet bör som *Helsingborgs tingsrätt* anför, en snävare formulering användas. Det bör tydligare framgå att det i det enskilda fallet krävs att utredningen *väsentligen* försvåras.

Som anges i promemorian finns det inte någon anledning att ändra regleringen om försvararens närvaro vid förhör med andra än den misstänkte och som är påkallade av någon annan än honom eller henne som t.ex. ett förhör med målsäganden påkallat av undersökningsledaren. Sådana förhör omfattas inte heller av direktivet. Vid sådana förhör bör alltså försvararen även fortsättningsvis få närvara, om det kan ske utan men för utredningen.

Det är undersökningsledaren som bestämmer vem som får närvara vid ett förhör (23 kap. 10 § första stycket). Om beslutet har fattats av en åklagare kan det överprövas av en högre åklagare. Om beslutet har fattats av en undersökningsledare som inte är åklagare kan beslutet omprövas av en åklagare genom att denne övertar ledningen av förundersökningen. *Helsingborgs tingsrätt* menar att ordningen strider mot direktivet eftersom det i ingressen (skäl 38) anges att sådana beslut ska prövas av domstol och att det dessutom är olämpligt att Åklagarmyndigheten, som part i målet överprövar besluten. Av artikel 8 i direktivet framgår att beslut om undantag får fattas av en rättslig myndighet. Åklagare anses vara en rättslig myndighet. Direktivet ställer alltså inte krav på att besluten ska fattas av domstol. När det så gäller möjligheten att få beslutet prövat så ger överprövningsförfarandet en möjlighet att rätta till felaktiga beslut och sörja för en enhetlig tillämpning. Det fyller därmed en viktig rättssäkerhetsfunktion, är väletablerat och fungerar bra. Av skäl 38 framgår att om den rättsliga myndigheten inte är en domare eller en domstol bör beslutet kunna bli föremål för domstols prövning, åtminstone under rättegångsskedet. Har en polis eller en åklagare fattat ett beslut om att en försvarare inte får närvara vid ett förhör kan domstolen vid sin bevisvärdering vid huvudförhandlingen ge uppgifterna från det förhöret ett lägre bevisvärde. Domstolen kan också förelägga åklagaren att komplettera förundersökningen med ett nytt förhör där försvararen är närvarande. Beslutet blir på så sätt föremål för en rättslig prövning av domstol. Som framhålls i promemorian och som *Jönköpings tingsrätt* anför får det anses både ändamålsenligt och förenligt med direktivet att behålla den nuvarande ordningen.

2.1.6 Rätten till konfidentialitet

Förslag: Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare ska inte få avlyssnas. Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare ska inte få granskas.

Promemorians förslag stämmer inte överens med förslaget ovan. I promemorian föreslås att elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare får avlyssnas, om en avlyssning innebär att kommunikationen inte måste vägras för att avvärja fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet. Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare får granskas under samma förutsättningar.

Remissinstanserna: Majoriteten av remissinstanserna tillstyrker eller har inte något att invända mot förslaget. *Helsingborgs tingsrätt* påpekar att rätten att kommunicera med försvararen och rätten till konfidentialitet skyddar delvis olika intressen, vilket innebär att det kan vara mer fördelaktigt för klienten att kommunikationen med försvararen vägras än att den avlyssnas. *Sveriges advokatsamfund* motsätter sig förslaget att elektronisk kommunikation med en privat försvarare som är advokat ska kunna avlyssnas. Enligt advokatsamfundet skulle en sådan avlyssning strida mot den i rättegångsbalken lagstadgade tystnadsplikten för advokater och innebära ett allvarligt ingrepp i den grundläggande rätten att fritt och under sekretesskydd kunna kommunicera med sin advokat. Detsamma gäller för vidarebefordran av försändelser mellan den intagne och hans eller hennes försvarsadvokat.

Skälen för förslaget

Rätten till konfidentialitet

Kontakten mellan misstänkta och tilltalade och deras försvarare ska vid utövandet av rätten till tillgång till försvarare omfattas av konfidentialitet, dvs. av förtrolighet. Med kontakt avses möten, korrespondens, telefonsamtal och alla andra former av kommunikation som tillåts enligt nationell rätt (artikel 4).

När det gäller misstänkta och tilltalade som inte är frihetsberövade har de rätt till konfidentialitet i sin kontakt med sin försvarare eftersom det saknas bestämmelser i svensk rätt som inskränker deras möjligheter att träffa, tala i telefon eller på annat sätt kommunicera med sina försvarare. Situationen är delvis en annan när den misstänkte eller tilltalade är frihetsberövad. När det gäller möten finns det, som framgått i tidigare avsnitt, en oinskränkt rätt till samtal i enrum mellan en misstänkt och tilltalad och hans eller hennes offentliga försvarare.

När det gäller elektronisk kommunikation får sådan kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare inte avlyssnas (3 kap. 5 § häkteslagen). Om den frihetsberövade har en privat försvarare, får kommunikationen mellan dem avlyssnas om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om avlyssningen. Kommunikationen får vägras

helt, om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning (3 kap. 4 § häkteslagen).

Vad avser försändelser gäller en rätt till konfidentialitet mellan frihetsberövade personer och deras offentliga försvarare. Sådana försändelser ska vidarebefordras utan granskning (3 kap. 6 § häkteslagen). En försändelse får enbart granskas i syfte att utreda vem avsändaren är. När den frihetsberövade har en privat försvarare gäller att den frihetsberövade i vissa fall får vägras sända eller ta emot en försändelse till respektive från försvararen och att en sådan försändelse får granskas när personen medger det eller det är nödvändigt av säkerhetsskäl (3 kap. 7 § häkteslagen). Undersökningsledaren eller åklagaren kan även meddela restriktioner avseende kommunikationen mellan den intagne och hans eller hennes privata försvarare.

Rätten till konfidentialitet saknar till skillnad från bl.a. rätten till tillgång till försvarare en uttrycklig bestämmelse i direktivet som ger medlemsstaterna rätt att i undantagsfall begränsa rättigheten. I avsnitt 2.1.3 föreslås att rätten att samtala i enrum med sin försvarare ska utökas till att även avse misstänkta och tilltalade som har en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Med en sådan bestämmelse ges misstänkta och tilltalade som är frihetsberövade en ovillkorlig rätt till samtal i enrum med sin försvarare, dvs. en rätt att samtala i förtrolighet.

I promemorian föreslås att elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare ska få avlyssnas, om en avlyssning innebär att kommunikationen kan tillåtas. Det anförs i promemorian att när det är tillåtet att göra undantag från rätten till kommunikation borde det rimligen av samma skäl vara tillåtet att i stället avlyssna kommunikationen eftersom en sådan åtgärd måste anses vara mindre ingripande än att helt vägra kommunikationen. Det föreslås av samma skäl också att försändelser mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare ska få granskas.

Rätten till konfidentialitet utgör ett viktigt skydd för rätten till försvar och en viktig del av rätten till en rättvis rättegång. Som *Helsingborgs tingsrätt* påpekar skyddar rätten till kommunikation och rätten till konfidentialitet delvis olika intressen. Det kan således vara mer fördelaktigt för en misstänkt eller tilltalad att kommunikationen vägras helt än att den avlyssnas. Detta gäller även om den misstänkte eller tilltalade i förväg informeras om att kommunikationen med försvararen kommer att avlyssnas. Genom förslaget i avsnitt 2.1.2 kommer endast en advokat eller annan lämplig person som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare att kunna vara privat försvarare för en frihetsberövad person. Det innebär att den som företräder en frihetsberövad kommer att ha samma kvalifikationer oavsett om han eller hon uppträder som privat försvarare eller som offentlig försvarare. Redan av detta skäl borde rätten till konfidentialitet inte behöva begränsas. Med förslagen i avsnitt 2.1.4 finns det inte heller möjlighet att vägra elektronisk kommunikation eller försändelser mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare. Som *Sveriges advokatsamfund* framför skulle en avlyssning av privata försvarare som är advokater vara svårförenlig med den lagstadgade tystnadsplikten för advokater. Detsamma gäller för vidarebefordran av försändelser mellan den intagne

och hans eller hennes advokat. Även andra omständigheter talar för att avlyssning av kommunikation mellan en misstänkt eller tilltalad och hans eller hennes försvarare inte bör få ske, t.ex. får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig rumsavlyssning inte ske mellan en misstänkt och hans eller hennes försvarare. Elektronisk kommunikation mellan en misstänkt eller tilltalad och hans eller hennes försvarare bör mot bakgrund av det anförda inte få avlyssnas. Inte heller bör försändelser få granskas.

3 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Förslag och bedömning: Lagändringarna ska träda i kraft den 27 november 2016. Det finns inte något behov av övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag överensstämmer med förslaget ovan när det gäller övergångsbestämmelser. Promemorian föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2016.

Remissinstanserna: Ingen remissinstans yttrar sig i denna del.

Skälen för förslaget och bedömningen: I artikel 15 i direktivet anges att medlemsstaterna senast den 27 november 2016 ska sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet. Lagförslagen bör träda i kraft denna dag.

Av allmänna processrättsliga principer följer att nya processuella bestämmelser blir tillämpliga omedelbart. Det innebär att nya regler ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft. Det finns inte anledning att frånga den huvudregeln i detta fall. Det finns därför inte något behov av övergångsbestämmelser.

4 Kostnader och andra konsekvenser

Bedömning: Författningsförslagen bedöms inte leda till några kostnadsökningar.

Skälen för bedömningen: Några av förslagen innebär ändringar i sak, t.ex. att endast den som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare får vara privat försvarare för en frihetsberövad person. I andra fall föreslås ändringar som kodifierar gällande praxis eller förtydligar att en rättighet tillkommer den misstänkte eller tilltalade och inte hans eller hennes försvarare. De föreslagna ändringarna kan inte antas leda till några kostnader för de berörda myndigheterna.

5 Författningskommentar

5.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

21 kap. 3 §

Vid sin talans förberedande och utförande *får* den misstänkte biträdas av en försvarare.

En försvarare utses av den misstänkte. Är den misstänkte under 18 år eller lider han *eller hon* av en allvarlig psykisk störning, utses försvarare av den som har vårdnaden om honom *eller henne*. Har den misstänkte ställt rättegångsombud *för sig*, anses ombudet som försvarare.

En person får inte vara försvarare, om han *eller hon* har eller har haft uppdrag åt den misstänkte eller ekonomiska förbindelser med denne och omständigheterna är ägnade att minska förtroendet för hans *eller hennes* förmåga att iakttä vad som åligger en försvarare enligt 7 § första stycket. *En* utländsk medborgare eller den som har hemvist utom riket får inte vara försvarare om det med hänsyn till rikets säkerhet är olämpligt. *För en gripen, anhållen eller häktad får endast den som uppfyller de krav som ställs i 5 § första stycket vara försvarare.* Om försvarare i övrigt gäller 12 kap. 2–5 §§ samt 6 § andra stycket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om den misstänktes rätt att biträdas av en försvarare. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.2.

Av tillägget i *tredje stycket tredje meningen* framgår att för en gripen, anhållen eller häktad person får endast den som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare enligt 5 § första stycket vara försvarare.

Genom bestämmelsen skärps kraven på privata försvarare på så sätt att det ställs samma lämplighets- och kunskapskrav på den som får vara privat försvarare för en frihetsberövad person som på den som får förordnas som offentlig försvarare. Andra personer kan alltså inte längre vara privata försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person. På samma sätt som vid bedömningen av om jäv föreligger enligt första meningen ankommer det på rätten att pröva om den utsedda försvararen uppfyller kraven och vid behov avvisa honom eller henne. Har en privat försvarare utsetts som åklagaren redan under förundersökningen anser inte uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare ska åklagaren anmäla det till rätten, som har att meddela beslut i frågan (NJA II 1982 s. 98). Det finns inget som hindrar att den frihetsberövade i det skedet väljer att utse en annan försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Den frihetsberövade kan i stället begära att en offentlig försvarare förordnas enligt 3 a §. En sådan försvarare kan företräda den frihetsberövade personen även innan ett förordnande som offentlig försvarare hunnit utfärdas.

Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga.

21 kap. 9 §

Den som är gripen, anhållen eller häktad har rätt att träffa sin offentliga försvarare och samtala med honom eller henne i enrum. Detsamma gäller för en misstänkt som har utsett en försvarare som uppfyller de krav som ställs i 3 § tredje stycket.

En offentlig försvarare eller en försvarare som har utsetts av den misstänkte och som har uppgetts för rätten ska kallas till huvudförhandlingen eller ett annat sammanträde inför rätten.

Paragrafen innehåller bl.a. bestämmelser om rätten för en frihetsberövad person att träffa och samtala i enrum med sin försvarare. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.2 och 2.1.3.

Enligt *första stycket första meningen* har den som är gripen, anhållen eller häktad rätt att träffa sin offentliga försvarare och samtala med honom eller henne i enrum. Rätten gäller även innan något förhör har hållits. Det förtydligas att det är en rätt för den frihetsberövade och inte för försvararen och att rätten även gäller en gripen person. Liksom tidigare är rätten att träffa försvararen och att samtala i enrum med honom eller henne utan undantag för den som har en offentlig försvarare. Detsamma gäller enligt den nya *andra meningen i första stycket* för en misstänkt som har utsett en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Att den som är privat försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person ska uppfylla dessa krav framgår också av 3 §. Möjligheten att begränsa samtal i enrum om det är till men för utredningen eller för ordningen eller säkerheten på förvaringsplatsen för den som har en privat försvarare tas bort.

Övriga ändringar är endast språkliga.

23 kap. 10 §

Undersökningsledaren bestämmer, med de begränsningar som följer av andra-sjätte styckena, vem som får närvara vid ett förhör.

Vid ett förhör ska såvitt möjligt ett trovärdigt vittne utsett av undersökningsledaren närvara.

Ett biträde till en person som förhörs har rätt att närvara vid förhöret om det kan ske utan men för utredningen och biträdet uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket.

Den misstänkte har rätt att *själv* närvara och *ha sin försvarare närvarande* vid ett förhör som hålls på den misstänktes begäran enligt 18 § andra stycket. Vid andra förhör *med den misstänkte har han eller hon rätt att ha sin försvarare närvarande. En försvarare som inte uppfyller de krav som ställs på en försvarare i 21 kap. 3 § tredje stycket får dock förhindras att närvara om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avvärjas. Vid förhör med någon annan än den misstänkte får en försvarare närvara om det kan ske utan men för utredningen.*

Ett målsägandebiträde har rätt att närvara vid förhör med målsäganden. Detsamma gäller en stödperson, om hans eller hennes närvaro inte är till men för utredningen.

När den som hörs är under 15 år bör den som har vårdnaden om honom eller henne vara närvarande vid förhöret, om det kan ske utan men för utredningen.

Undersökningsledaren får besluta att det som har förekommit vid ett förhör inte får uppenbaras.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vem som får närvara vid förhör under förundersökningen. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.5.

Den misstänkte har enligt *fjärde stycket första meningen* rätt att själv närvara och ha sin försvarare närvarande vid förhör som hålls på hans eller hennes begäran enligt 18 § andra stycket. Det gäller både när

försvaren är offentlig och när försvaren är utsedd av den misstänkte. Det förtydligas att rätten tillkommer den misstänkte, inte försvaren. Bestämmelsen avser både förhör med den misstänkte och med någon annan.

Vid sådana förhör med den misstänkte som har påkallats av undersökningsledaren har enligt *fjärde stycket andra meningen* den misstänkte som huvudregel rätt att ha sin försvarare närvarande. En försvarare som inte uppfyller de krav som ställs på en försvarare enligt 21 kap. 3 § tredje stycket får dock förhindras att närvara om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avväjas. En misstänkt som har en offentlig försvarare eller en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare har alltså alltid rätt att ha försvaren närvarande vid ett sådant förhör. För en misstänkt med en annan privat försvarare är utgångspunkten att han eller hon har rätt att ha försvaren närvarande. Försvarens närvaro får förhindras endast om det är nödvändigt för att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras eller för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avväjas. Att sakens utredning inte väsentligen ska försvåras omfattar situationer där det föreligger en avsevärd risk för att bevis undanröjs om försvaren är närvarande vid förhöret. Det kan t.ex. röra sig om situationer då det kan misstänkas att försvaren har ett brottsligt samröre med den misstänkte eller annars har ett intresse av att hjälpa denne genom att otillbörligt påverka utredningen. Att en försvarare kan förhindras att närvara för att fara för någons liv, fysiska hälsa eller frihet ska avväjas avser i första hand situationer när den misstänkte är inblandad i eller har kunskap om situationer som kan innebära livsfara. Det kan t.ex. vara fråga om ett människorov eller ett planerat terrorangrepp. Att beslutet ska vara nödvändigt innebär att det som kan vinnas med åtgärden i princip inte kan åstadkommas på annat sätt, t.ex. genom att andra utredningsåtgärder vidtas innan det aktuella förhöret hålls för att utesluta risken att försvarens närvaro vid förhöret väsentligen äventyrar utredningen. Sammantaget innebär bestämmelsen att en försvarare endast i undantagsfall ska kunna vägras att närvara. Ett antagande om att försvaren enbart kommer att störa förhöret kan inte, som hittills, utgöra skäl för att vägra en försvares närvaro.

Enligt *fjärde stycket tredje meningen* har försvaren rätt att närvara vid förhör som inte är påkallade av den misstänkte och som hålls med någon annan än den misstänkte om det kan ske utan men för utredningen. Bestämmelsen avser förhör påkallade av undersökningsledaren med t.ex. ett vittne. Någon ändring i sak i denna del är inte avsedd.

Övriga ändringar är endast språkliga.

5.2 Förslaget till lag om ändring i häkteslagen (2010:611)

3 kap. 4 §

En intagen får stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation i den utsträckning det lämpligen kan ske. Sådan kommunikation

får dock vägras om den kan äventyra säkerheten på ett sätt som inte kan avhjälpas genom avlyssning enligt 5 §.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte vägras. Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rätten för intagna personer att stå i förbindelse med en annan person genom elektronisk kommunikation. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.2 och 2.1.4.

Andra stycket är nytt och reglerar rätten till elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes försvarare. Genom första meningen har det förtydligats att elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare inte får vägras. Detsamma ska enligt andra meningen gälla för en intagen som har utsett en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Att den som är privat försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person ska uppfylla dessa krav framgår av 21 kap. 3 § rättegångsbalken.

3 kap. 5 §

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och en annan person får avlyssnas, om det är nödvändigt av säkerhetsskäl. De som ska kommunicera med varandra ska i förväg informeras om kontrollen.

Elektronisk kommunikation mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare får inte avlyssnas. Detsamma gäller elektronisk kommunikation mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.

Paragrafen behandlar möjligheterna att avlyssna elektronisk kommunikation. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.2 och 2.1.6.

Av andra stycket andra meningen framgår att den absoluta rätt till konfidentiell kontakt genom elektronisk kommunikation som gäller mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare även ska gälla mellan en intagen och hans eller hennes privata försvarare om försvararen uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Att den som är privat försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person ska uppfylla dessa krav framgår av 21 kap. 3 § rättegångsbalken.

3 kap. 6 §

Försändelser mellan en intagen och hans eller hennes offentliga försvarare, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras utan granskning. *Detsamma gäller försändelser mellan en intagen och en försvarare som har utsetts av den intagne och som uppfyller de krav som ställs i 21 kap. 3 § tredje stycket rättegångsbalken.* En sådan försändelse till en intagen ska dock inte vidarebefordras utan hållas kvar, om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare av försändelsen är oriktig.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förbud mot att hålla kvar försändelser mellan en intagen och hans eller hennes försvarare, en svensk myndighet eller ett visst internationellt organ. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.2, 2.1.4 och 2.1.6.

Bestämmelsen har hittills endast omfattat offentliga försvarare. Genom tillägget i *andra meningen* omfattar bestämmelsen numera även privata försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare. Att den som är privat försvarare för en gripen, anhållen eller häktad person ska uppfylla dessa krav framgår av 21 kap. 3 § rättegångsbalken.

6 kap. 2 §

Ett beslut om restriktioner enligt 1 § får avse inskränkningar i rätten att

1. placeras tillsammans med andra intagna enligt 2 kap. 1 § andra stycket,
2. vistas i gemenskap enligt 2 kap. 5 §,
3. följa vad som händer i omvärlden enligt 2 kap. 9 §,
4. inneha tidskrifter och tidningar enligt 2 kap. 11 §,
5. ta emot besök enligt 3 kap. 1 § första stycket,
6. stå i förbindelse med annan genom elektronisk kommunikation enligt 3 kap. 4 § första stycket, eller
7. sända och ta emot försändelser enligt 3 kap. 7 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vad ett beslut om restriktioner får avse. Övervägandena finns i avsnitt 2.1.4. I *punkt 6* görs en följdändring med hänsyn till att det införs ett nytt andra stycke i 3 kap. 4 §. Ett beslut om restriktioner får inte avse inskränkningar i den frihetsberövades rätt att stå i förbindelse med sin offentliga försvarare genom elektronisk kommunikation. Detsamma gäller för elektronisk kommunikation mellan en intagen och en privat försvarare som uppfyller de krav som ställs på en offentlig försvarare.

I

(Lagstiftningsakter)

DIREKTIV

EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS DIREKTIV 2013/48/EU

av den 22 oktober 2013

om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet

EUROPAPARLAMENTET OCH EUROPEISKA UNIONENS RÅD HAR
ANTAGIT DETTA DIREKTIV

med beaktande av fördraget om Europeiska unionens funktions-
sätt, särskilt artikel 82.2 b,

med beaktande av Europeiska kommissionens förslag,

efter översändande av utkastet till lagstiftningsakt till de natio-
nella parlamenten,

med beaktande av Europeiska ekonomiska och sociala kommit-
téns yttrande ⁽¹⁾,

efter att ha hört Regionkommittén,

i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet ⁽²⁾, och

av följande skäl:

straffrättsliga området inom unionen, eftersom ett starkt
ömsesidigt erkännande samt en nödvändig tillnärmning
av lagstiftningen skulle underlätta samarbetet mellan be-
höriga myndigheter och det rättsliga skyddet av enskildas
rättigheter.

(3) Enligt artikel 82.1 i fördraget om Europeiska unionens
funktionssätt (EUF-fördraget) ska det straffrättsliga sam-
arbetet inom unionen bygga på principen om ömsesidigt
erkännande av domar och rättsliga avgöranden.

(4) Genomförandet av principen om ömsesidigt erkännande
av avgöranden i straffrättsliga förfaranden förutsätter att
medlemsstaterna har förtroende för varandras straffrätts-
liga system. Omfattningen av ömsesidigt erkännande är i
hög grad beroende av en rad faktorer, som inbegriper
mekanismer till skydd för misstänkta eller tilltalades rät-
tigheter och gemensamma miniminormer för att under-
lätta tillämpningen av principen om ömsesidigt erkän-
nande.

(5) Även om alla medlemsstater är parter i Europakonven-
tionen och ICCPR-konventionen har erfarenheten visat
att enbart detta inte alltid räcker för att skapa tillräckligt
förtroende för andra medlemsstaters straffrättsliga system.

(6) Ömsesidigt erkännande av avgöranden i straffrättsliga
förfaranden kan bara fungera effektivt i en anda av tillit,
där inte endast de rättsliga myndigheterna utan samtliga
aktörer i den straffrättsliga processen likställer avgöran-
den av rättsliga myndigheter i andra medlemsstater med
avgöranden som meddelas i den egna staten, vilket för-
utsätter förtroende inte bara för innehållet i den andra
medlemsstatens bestämmelser, utan också för att de till-
lämpas korrekt. Ett starkt ömsesidigt förtroende förutsät-
ter detaljerade bestämmelser för att skydda de proces-
suella rättigheter och garantier som fastställs i stadgan,
Europakonventionen och ICCPR-konventionen. Det krä-
ver också att man, genom detta direktiv och andra åtgär-
der, inom unionen vidareutvecklar de miniminormer
som fastställs i stadgan och Europakonventionen.

(1) I artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grund-
läggande rättigheterna (nedan kallad *stadgan*), artikel 6 i
den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga
rättigheterna och de grundläggande friheterna (nedan kal-
lad *Europakonventionen*) och artikel 14 i den internatio-
nella konventionen om medborgerliga och politiska rät-
tigheter (nedan kallad *ICCPR-konventionen*) garanteras rät-
ten till en rättvis rättegång. I artikel 48.2 i stadgan ga-
ranteras rätten till försvar.

(2) Unionen har satt som mål att bevara och utveckla ett
område med frihet, säkerhet och rättvisa. Enligt ordfö-
randeskapets slutsatser från Europeiska rådets möte i
Tammerfors den 15 och 16 oktober 1999, särskilt punkt
33, bör principen om ömsesidigt erkännande av domar
och andra beslut av rättsliga myndigheter bli en hörnsten
i det rättsliga samarbetet på det civilrättsliga och det

⁽¹⁾ EUT C 43, 15.2.2012, s. 51.

⁽²⁾ Europaparlamentets ståndpunkt av den 10 september 2013 (ännu ej
offentliggjord i EUT) och rådets beslut av den 7 oktober 2013.

- (7) Artikel 82.2 i EUF-fördraget fastställer tillämpliga minimiregler i medlemsstaterna för att underlätta det ömsesidiga erkännandet av domar och rättsliga avgöranden samt polissamarbete och rättsligt samarbete i sådana straffrättsliga frågor som har en gränsöverskridande dimension. Den artikeln anger "personers rättigheter vid det straffrättsliga förfarandet" som ett av de områden på vilka minimiregler får fastställas.
- (8) Gemensamma minimiregler bör leda till ökat förtroende för alla medlemsstaters straffrättsliga system, vilket i sin tur bör bidra till ett effektivare rättsligt samarbete i en anda av ömsesidigt förtroende och till främjandet av de grundläggande rättigheterna i unionen. Sådana gemensamma minimiregler bör också bidra till att avlägsna hindren för den fria rörligheten för medborgarna inom medlemsstaternas hela territorium. Sådana gemensamma minimiregler bör fastställas när det gäller rätten till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden, rätten att få en tredje part underrättad vid ett frihetsberövande och rätten att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet.
- (9) Den 30 november 2009 antog rådet en resolution om en färdplan för att stärka misstänkta eller tilltalades processuella rättigheter vid straffrättsliga förfaranden (nedan kallad *färdplanen*)⁽¹⁾. Färdplanen ska genomföras stegvis och omfattar åtgärder avseende rätten till översättning och tolkning (åtgärd A), rätten till information om rättigheter och om anklagelsen (åtgärd B), rätten till juridisk rådgivning och rättshjälp (åtgärd C) och rätten till kommunikation med släktingar, arbetsgivare och konsulära myndigheter (åtgärd D) och särskilda skyddsåtgärder för utsatta misstänkta eller tilltalade (åtgärd E). I färdplanen understryks att uppräkningsordningen för rättigheterna endast är vägledande och därför skulle kunna ändras i enlighet med prioriteringarna. Färdplanen är avsedd att utgöra en enhet och först när alla dess delar har genomförts kommer det att märkas fullt ut vilka fördelar den ger.
- (10) Den 11 december 2009 välkomnade Europeiska rådet färdplanen och införlivade den i *Stockholmsprogrammet – ett öppet och säkert Europa i medborgarnas tjänst och för deras skydd*⁽²⁾ (punkt 2.4). Europeiska rådet underströk att färdplanen inte är uttömmande och uppmanade kommissionen att undersöka behovet av en komplettering när det gäller minimiregler för processuella rättigheter för misstänkta och tilltalade och att göra en bedömning av huruvida andra frågor, till exempel frågan om oskuldspresumtionen, behöver behandlas i syfte att förbättra samarbetet på detta område.
- (11) Två åtgärder har hittills antagits enligt färdplanen, nämligen Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/64/EU av den 20 oktober 2010 om rätt till tolkning och översättning vid straffrättsliga förfaranden⁽³⁾ och Europaparlamentets och rådets direktiv 2012/13/EU av den 22 maj 2012 om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden⁽⁴⁾.
- (12) I detta direktiv fastställs minimiregler avseende rätten till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och i förfaranden om verkställighet av en europeisk arresteringsorder enligt rådets rambeslut 2002/584/RIF av den 13 juni 2002 om en europeisk arresteringsorder och överlämnande mellan medlemsstaterna⁽⁵⁾ (nedan kallad *den europeiska arresteringsordern*) och rätten att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet. Direktivet främjar således tillämpningen av stadgan, särskilt artiklarna 4, 6, 7, 47 och 48, och bygger på artiklarna 3, 5, 6 och 8 i Europakonventionen, såsom dessa tolkas av Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (nedan kallad *Europadomstolen*), som i sin rättspraxis regelbundet fastställer normer i fråga om rätten till tillgång till försvarare. Enligt den rättspraxisen förutsätter ett rättvist förfarande bland annat att en misstänkt eller tilltalad kan få tillgång till samtliga tjänster som särskilt kopplas till rättsligt bistånd. I det hänseendet bör de misstänkta eller tilltalades försvarare utan begränsningar kunna säkra de grundläggande aspekterna av försaret.
- (13) Utan att det påverkar medlemsstaternas skyldigheter enligt Europakonventionen att säkerställa rätten till en rättvis rättegång, bör förfaranden avseende mindre förseelser som begås i ett fängelse och förfaranden avseende förseelser som begås i militära sammanhang och som hanteras av en befälhavare inte anses vara straffrättsliga förfaranden vid tillämpningen av detta direktiv.
- (14) Detta direktiv bör genomföras under beaktande av bestämmelserna i direktiv 2012/13/EU, som föreskriver att misstänkta eller tilltalade omgående informeras om rätten till tillgång till försvarare och att misstänkta eller tilltalade som har anhållits eller häktats skriftligen och utan dröjsmål erhåller rättighetsinformation, som omfattar information om rätten till tillgång till försvarare.
- (15) Med försvarare avses i detta direktiv personer som enligt nationell lagstiftning är kvalificerade och berättigade, inbegripet genom ackreditering från ett auktoriserat organ, att tillhandahålla juridisk rådgivning och rättsligt bistånd till misstänkta eller tilltalade.
- (16) I vissa medlemsstater har andra myndigheter än en domstol med behörighet i brottmål behörighet att utdöma andra påföljder än frihetsberövande för relativt sett mindre förseelser. Detta kan exempelvis handla om trafikförseelser som begås i stor skala och som kan komma att fastställas vid en poliskontroll. I sådana situationer vore det orimligt att begära att de behöriga myndigheterna ska säkerställa samtliga rättigheter enligt detta direktiv. I de fall där medlemsstaternas lagstiftning föreskriver att en påföljd för mindre förseelser kan åläggas av

⁽¹⁾ EUT C 295, 4.12.2009, s. 1.

⁽²⁾ EUT C 115, 4.5.2010, s. 1.

⁽³⁾ EUT L 280, 26.10.2010, s. 1.

⁽⁴⁾ EUT L 142, 1.6.2012, s. 1.

⁽⁵⁾ EGT L 190, 18.7.2002, s. 1.

en sådan myndighet, och där en sådan påföljd kan överklagas till en domstol med behörighet i brottmål eller där saken kan hänskjutas till en sådan, bör detta direktiv därför endast tillämpas på förfaranden vid den domstolen till följd av ett sådant överklagande eller hänskjutande.

förhör bör förhöret omedelbart avbrytas. Förhöret får dock fortsättas om den berörda personen har blivit uppläst om att han eller hon är misstänkt eller tilltalad och han eller hon till fullo kan utnyttja de rättigheter som föreskrivs i detta direktiv.

- (17) I vissa medlemsstater anses vissa mindre förseelser, särskilt mindre trafikförseelser, mindre förseelser mot kommunala föreskrifter och mindre förseelser mot allmän ordning vara brott. I sådana situationer vore det orimligt att begära att de behöriga myndigheterna ska säkerställa samtliga rättigheter enligt detta direktiv. I de fall där det i medlemsstaternas lagstiftning föreskrivs att frihetsberövande inte får utdömas som påföljd för mindre förseelser bör detta direktiv därför endast tillämpas på förfaranden vid en domstol med behörighet i brottmål.
- (18) Tillämpningsområdet för detta direktiv när det gäller vissa mindre förseelser bör inte påverka medlemsstaternas skyldigheter enligt Europakonventionen att säkerställa rätten till en rättvis rättegång, inbegripet rätten till rättsligt bistånd från en försvarare.
- (19) Medlemsstaterna bör se till att misstänkta eller tilltalade har rätt till tillgång till försvarare utan onödigt dröjsmål i enlighet med detta direktiv. Under alla omständigheter bör misstänkta eller tilltalade ges tillgång till en försvarare under straffrättsliga förfaranden inför domstol, om de inte har avstått från den rätten.
- (20) Vid tillämpning av detta direktiv bör begreppet förhör inte omfatta preliminära utfrågningar som genomförs av polisen eller en annan brottsbekämpande myndighet i syfte att identifiera den berörda personen, att kontrollera vapeninnehav eller andra liknande säkerhetsfrågor eller att avgöra om en förundersökning bör inledas, till exempel vid en trafikkontroll eller vid regelbundna stickprov som görs när en misstänkt eller tilltalad ännu inte har identifierats.
- (21) Om en annan person än den misstänkta eller tilltalade, till exempel ett vittne, blir misstänkt eller tilltalad, bör den personen skyddas mot självangivelse och har rätt att tåga, vilket bekräftas i Europadomstolens rättspraxis. I detta direktiv hänvisas därför uttryckligen till den situation där en sådan person blir misstänkt eller tilltalad vid polisförhör eller förhör som genomförs av någon annan brottsbekämpande myndighet inom ramen för ett straffrättsligt förfarande. Om en annan person än en misstänkt eller tilltalad blir misstänkt eller tilltalad under ett sådant
- (22) Misstänkta eller tilltalade bör ha rätt att i enrum tala med den försvarare som företräder dem. Medlemsstaterna får besluta om de praktiska åtgärder som ska gälla för längden på och frekvensen av sådana möten, med beaktande av omständigheterna i förfarandet, särskilt ärendets komplexitet och vilka processuella förfaranden som är tillämpliga. Medlemsstaterna får även besluta om praktiska åtgärder för att garantera säkerhet och skydd, särskilt för försvararen och den misstänkta eller tilltalade, på den plats där ett sådant möte hålls. Sådana praktiska åtgärder får inte inverka menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i den misstänkta eller tilltalades rätt att träffa sin försvarare.
- (23) Misstänkta eller tilltalade bör ha rätt att kontakta den försvarare som företräder dem. En sådan kontakt får ske när som helst, inbegripet före ett eventuellt utövande av rätten att träffa den försvararen. Medlemsstaterna får besluta om de praktiska åtgärder som avser längden, frekvensen samt medlet för en sådan kontakt, även när det gäller användning av videokonferenser och annan kommunikationsteknik för att möjliggöra kontakterna. Sådana praktiska åtgärder bör inte inverka menligt på det effektiva utövandet av eller innehållet i misstänkta eller tilltalades rätt att kontakta sin försvarare.
- (24) När det gäller vissa mindre förseelser bör detta direktiv inte hindra medlemsstaterna från att organisera så att misstänkta eller tilltalades rätt till tillgång till en försvarare tillhandahålls per telefon. Rätten bör emellertid endast begränsas på detta sätt i fall där den misstänkta eller tilltalade inte kommer att förhöras av polisen eller en annan brottsbekämpande myndighet.
- (25) Medlemsstaterna bör säkerställa att misstänkta eller tilltalade har rätt att ha sin försvarare närvarande och faktiskt medverkande när de förhörs av polisen eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet inbegripet vid förhandlingar i domstol. Denna medverkan bör ske i enlighet med förfaranden i den nationella rätten, som kan reglera en försvarares medverkan vid polisens eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighets förhör av den misstänkta eller tilltalade samt vid förhandlingar i domstol, under förutsättning att sådana förfaranden inte inverkar menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i den berörda rättigheten. Vid förhör av den misstänkta eller tilltalade av polisen eller

en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet eller vid förhandlingar i domstol, får försvararen i enlighet med dessa förfaranden bland annat ställa frågor, begära förtydliganden och avge yttranden, vilket bör dokumenteras i enlighet med nationell rätt.

åtgärder kan bland annat innebära att de behöriga myndigheterna ordnar med bistånd från en försvarare på grundval av en förteckning över tillgängliga försvarare, bland vilka den misstänkta eller tilltalade kan välja. Sådana åtgärder skulle i tillämpliga fall kunna innefatta åtgärderna för rättshjälp.

- (26) Misstänkta eller tilltalade har rätt att ha sin försvarare närvarande vid utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder under förutsättning att de föreskrivs i berörd nationell rätt och i den mån de misstänktas eller tilltalades närvaro är obligatorisk eller tillåten. Sådana åtgärder bör åtminstone innehålla vittneskonfrontationer, där den misstänkta eller tilltalade framträder omgiven av andra personer i syfte att identifieras av ett brottsoffer eller ett vittne, konfrontationsförhör, där en misstänkt eller tilltalad sammanförs med ett eller flera vittnen eller brottsoffer när det råder oenighet dem emellan om viktiga fakta eller frågor samt rekonstruktioner, där den misstänkta eller tilltalade är närvarande för att det bättre ska gå att förstå hur och under vilka omständigheter ett brott begicks samt för att specifika frågor ska kunna ställas till den misstänkta eller tilltalade. Medlemsstaterna får besluta om de praktiska åtgärder som ska gälla för en försvarares närvaro vid utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder. Sådana praktiska åtgärder bör inte inverka menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i de berörda rättigheterna. Om försvararen är närvarande vid utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder bör detta noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.
- (27) Medlemsstaterna bör eftersträva att göra allmän information tillgänglig, till exempel genom en webbplats eller genom en broschyr som finns på polisstationerna, för att underlätta för misstänkta eller tilltalade när dessa ska hitta en försvarare. Medlemsstaterna bör dock inte vara skyldiga att vidta aktiva åtgärder för att säkerställa att misstänkta eller tilltalade som inte är frihetsberövade ska bistås av en försvarare, om de inte själva har vidtagit åtgärder för att bistås av en sådan. Den misstänkta eller tilltalade i fråga bör fritt kunna kontakta, konsultera och bistås av en försvarare.
- (28) Om misstänkta eller tilltalade frihetsberövas bör medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att dessa personer verkligen kan utöva sin rätt till tillgång till försvarare, inbegripet genom att ordna med bistånd från en försvarare i de fall där personen i fråga inte har någon sådan, såvida de inte har avstått från den rätten. Sådana
- (29) De förhållanden som råder för misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade bör till fullo respektera de normer som har fastställts i Europakonventionen, i stadgan och i rättspraxis från Europeiska unionens domstol (nedan kallad *domstolen*) och Europadomstolen. När bistånd enligt detta direktiv ges en misstänkt eller tilltalad som hålls frihetsberövad, bör den berörda försvararen ha möjlighet att rikta en fråga till de behöriga myndigheterna angående de förhållanden under vilka personen i fråga hålls frihetsberövad.
- (30) Om den misstänkta eller tilltalade befinner sig på en geografiskt avlägsen plats, till exempel i utomeuropeiska territorier eller där medlemsstaten genomför eller deltar i militära operationer utanför dess territorium, får medlemsstaterna tillfälligt göra undantag från en misstänkts eller tilltalads rätt att utan onödigt dröjsmål efter frihetsberövandet få tillgång till en försvarare. Vid ett sådant tillfälligt undantag bör de behöriga myndigheterna inte förhålla sig till den berörda personen eller genomföra någon av de utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder som föreskrivs i detta direktiv. Om omedelbar tillgång till försvarare är omöjlig på grund av den misstänkts eller tilltalades geografiskt avlägsna belägenhet bör medlemsstaterna möjliggöra kommunikation via telefon eller videokonferens såvida detta inte är helt omöjligt.
- (31) Medlemsstaterna bör tillåtas att tillfälligt göra undantag från rätten till tillgång till försvarare under förundersökningen om det föreligger ett trängande behov av att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller fysiska säkerhet. Vid ett tillfälligt undantag på den grunden får de behöriga myndigheterna förhålla sig till misstänkta eller tilltalade utan att försvararen är närvarande, under förutsättning att de har informerats om sin rätt att tala och kan utöva denna rätt, och under förutsättning att ett sådant förhör inte inverkar menligt på rätten till försvar, inbegripet skyddet mot självangivelse. Förhör får endast genomföras i syfte att och i den mån det krävs för att erhålla information som är avgörande för att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller fysiska säkerhet. Allt missbruk av detta undantag skulle i princip oåterkalleligt skada rätten till försvar.

- (32) Medlemsstaterna bör även tillåtas att tillfälligt göra undantag från rätten till tillgång till försvarare under förundersökningen om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena, särskilt för att förhindra att avgörande bevis undanröjs eller ändras, eller för att förhindra otillbörlig påverkan på vittnen. Vid ett tillfälligt undantag på den grunden får de behöriga myndigheterna förhöra misstänkta eller tilltalade utan att försvararen är närvarande, under förutsättning att de har informerats om sin rätt att tåga och har möjlighet att utöva denna rätt, och att ett sådant förhör inte inverkar menligt på rätten till försvar, inbegripet skyddet mot självangivelse. Förhör får endast genomföras i syfte att och i den mån det krävs för att erhålla information som är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena. Allt missbruk av detta undantag skulle i princip oåterkalleligen skada rätten till försvar.
- (33) Principen om att all kommunikation mellan misstänkta eller tilltalade och deras försvarare ska vara konfidentiell utgör ett viktigt skydd för rätten till försvar och utgör en väsentlig del av rätten till en rättvis rättegång. Medlemsstaterna bör därför respektera konfidentialiteten vid möten och andra former av kommunikation mellan försvararen och den misstänkta eller tilltalade vid utövandet av den rätt till tillgång till försvarare som föreskrivs i detta direktiv, utan undantag. Detta direktiv bör inte påverka förfaranden avsedda för situationer där det föreligger objektiva och faktiska omständigheter som ger anledning till misstanke att försvararen har samröre med den misstänkta eller tilltalade i ett brott. Brottslig verksamhet från en försvarares sida bör inte anses som legitimt bistånd till misstänkta eller tilltalade inom ramen för detta direktiv. Skyldigheten att respektera konfidentialiteten innebär inte bara att medlemsstaterna bör avhålla sig från att blanda sig i eller skaffa åtkomst till sådan kommunikation utan också att medlemsstaterna, om misstänkta eller tilltalade är frihetsberövade eller på annat sätt befinner sig på en plats som är under statens kontroll, bör säkerställa att konfidentialiteten upprätthålls och skyddas genom åtgärderna för kommunikation. Detta bör inte inverka på några befintliga mekanismer i häkten i syfte att förhindra sändande av otillåtna försändelser till häktade, till exempel kontroll av korrespondens, förutsatt att sådana mekanismer inte gör det möjligt för de behöriga myndigheterna att läsa meddelandet mellan de misstänkta eller tilltalade och deras försvarare. Detta direktiv bör inte heller inverka på förfaranden i nationell rätt enligt vilka vidarebefordran av korrespondens får avslås om avsändaren inte godkänner att korrespondensen först föreläggas en behörig domstol.
- (34) Detta direktiv bör inte påverka inskränkningar i konfidentialiteten i samband med en laglig övervakningsoperation som genomförs av behöriga myndigheter. Detta direktiv bör inte heller påverka det arbete som utförs av till exempel nationella underrättelsetjänster för att skydda den inre säkerheten i enlighet med artikel 4.2 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) eller inom ramen för artikel 72 i EUF-fördraget, enligt vilken avdelning V om ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inte får påverka medlemsstaternas ansvar för att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten.
- (35) Misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade bör ha rätt att utan onödigt dröjsmål få åtminstone en person, till exempel en släkting eller arbetsgivare, som de själva utsett underrättad om att de har frihetsberövats, under förutsättning att detta inte påverkar ett korrekt genomförande av det straffrättsliga förfarandet mot den berörda personen eller andra straffrättsliga förfaranden. Medlemsstaterna får vidta praktiska åtgärder för tillämpningen av den rättigheten. Sådana praktiska åtgärder bör inte inverka på det effektiva utövandet av och innehållet i rättigheten. I begränsade undantagsfall bör det dock vara möjligt att tillfälligt göra undantag från den rättigheten, om detta med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet är motiverat av ett tvingande skäl enligt detta direktiv. Om de behöriga myndigheterna planerar att göra ett sådant tillfälligt undantag när det gäller en särskild tredje part, bör de först överväga om en annan tredje part, utsedd av den misstänkta eller tilltalade, kan informeras om att denne har frihetsberövats.
- (36) Misstänkta eller tilltalade bör, medan de är frihetsberövade, ha rätt att utan dröjsmål kontakta minst en tredje part, t.ex. en anhörig, som de själva har utsett. Medlemsstaterna får begränsa eller fördröja utövandet av den rättigheten med anledning av tvingande krav eller proportionella operativa krav. Sådana krav kan bland annat innefatta behovet av att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller fysiska säkerhet, behovet av att förhindra skada för straffrättsliga förfaranden, behovet av att förebygga ett brott, behovet av att invänta en domstolsförhandling, och behovet av att skydda brottsoffer. Om de behöriga myndigheterna planerar att begränsa eller fördröja utövandet av rätten till kontakt när det gäller en särskild tredje part bör de först överväga om de misstänkta eller tilltalade kan kontakta en annan tredje part som de själva har utsett. Medlemsstaterna får besluta om praktiska åtgärder som ska gälla för tidpunkt, medel, längd och frekvens för kontakter med tredje parter, varvid hänsyn bör tas till behovet av att upprätthålla god ordning och säkerhet på den plats där personen hålls frihetsberövad.

- (37) Rätten till konsulärt bistånd för misstänkta och tilltalade som är frihetsberövade fastställs i artikel 36 i 1963 års Wienkonvention om konsulära förbindelser, där stater ges rätt att hålla kontakt med sina egna medborgare. Genom detta direktiv har misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade en motsvarande rättighet, om de så önskar. Konsulärt skydd får ges av diplomatiska myndigheter när sådana myndigheter agerar i egenskap av konsulära myndigheter.
- (38) Medlemsstaterna bör i nationell rätt klart och tydligt ange skälen till och kriterierna för eventuella tillfälliga undantag från de rättigheter som föreskrivs i detta direktiv och bör vara återhållsamma med att utnyttja dessa tillfälliga undantag. Alla sådana tillfälliga undantag bör vara proportionella, strikt tidsbegränsade, inte uteslutande grundas på det påstådda brottets natur eller svårighetsgrad och inte inverka på förutsättningarna för den övergripande rättvisan i förfarandet. Medlemsstaterna bör, om ett tillfälligt undantag har godkänts enligt detta direktiv av en rättslig myndighet som inte är en domare eller en domstol, säkerställa att beslutet om godkännande av det tillfälliga undantaget kan prövas av en domstol, åtminstone under rättegångsskedet.
- (39) Misstänkta eller tilltalade bör kunna avstå från att utnyttja en rättighet enligt detta direktiv, under förutsättning att de har fått information om innebörden av den berörda rättigheten och om de eventuella konsekvenserna av att avstå från den rättigheten. När sådan information ges bör de berörda misstänkta eller tilltalades särskilda omständigheter beaktas, inbegripet ålder samt psykiskt och fysiskt tillstånd.
- (40) Ett avstående och de omständigheter under vilka det gjordes bör noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt. Detta bör inte leda till någon ytterligare skyldighet för medlemsstaterna att införa nya mekanismer eller skapa någon ytterligare administrativ börda.
- (41) Om en misstänkt eller tilltalad återkallar ett avstående i enlighet med detta direktiv, bör det inte vara nödvändigt att på nytt genomföra sådana utfrågningar eller processuella åtgärder som gjordes under den tid då personen avstod från den berörda rättigheten.
- (42) Personer som är föremål för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder (nedan kallade *eftersökta personer*) bör ha rätt till tillgång till försvarare i den verkställande medlemsstaten, så att de kan utöva sina rättigheter på bästa möjliga sätt i enlighet med rambeslut 2002/584/RIF. Om en försvarare deltar i den verkställande rättsliga myndighetens förhör av en eftersökt person, får den försvararen i enlighet med förfarandena i nationell rätt bland annat ställa frågor, begära förtydliganden och avge yttranden. Det faktum att försvararen har deltagit i ett sådant förhör bör noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.
- (43) Eftersökta personer bör ha rätt att i enrum tala med den försvarare som företräder dem i den verkställande medlemsstaten. Medlemsstaterna får besluta om praktiska åtgärder som ska gälla för dessa samtals längd och frekvens, varvid hänsyn bör tas till de särskilda omständigheterna i fallet. Medlemsstaterna får även besluta om praktiska åtgärder för att garantera säkerhet och skydd, särskilt för försvararen och den eftersökta personen, på den plats där mötet mellan försvararen och den eftersökta personen äger rum. Sådana praktiska åtgärder får inte inverka menligt på det effektiva utövandet av eller innehållet i eftersökta personers rätt att träffa sin försvarare.
- (44) Eftersökta personer bör ha rätt att kontakta den försvarare som företräder dem i den verkställande staten. Det bör vara möjligt för sådan kontakt att äga rum när som helst, inbegripet före ett eventuellt utövande av rätten att träffa en försvarare. Medlemsstaterna får besluta om de praktiska åtgärder som ska gälla för längd, frekvens och kommunikationsmedel för kontakterna mellan eftersökta personer och deras försvarare, även när det gäller användning av videokonferenser och annan kommunikationsteknik för att möjliggöra kontakterna. Sådana praktiska åtgärder bör inte inverka menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i eftersökta personers rätt att kontakta sina försvarare.
- (45) De verkställande medlemsstaterna bör vidta nödvändiga åtgärder för att se till att eftersökta personer verkligen kan utöva sin rätt till tillgång till försvarare i den verkställande medlemsstaten, inbegripet genom att ordna med bistånd från en försvarare i de fall där eftersökta personer inte har någon sådan, såvida de inte har avstått från den rättigheten. Sådana åtgärder, i tillämpliga fall inbegripet sådana som gäller rättshjälp, bör regleras i nationell rätt. De kan bland annat innebära att de behöriga myndigheterna ordnar med bistånd från en försvarare på grundval av en förteckning över tillgängliga försvarare, bland vilka eftersökta personer kan välja.
- (46) Efter att ha fått vetskap om att en eftersökt person önskar utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten bör den behöriga myndigheten i den medlemsstaten utan onödigt dröjsmål förse den eftersökta personen med information för att underlätta utseendet av en försvarare i den medlemsstaten. Sådan information kan t.ex.

inbegripa en aktuell förteckning över försvarare, eller namnet på en jourhavande försvarare i den utfärdande medlemsstaten, som kan tillhandahålla information och ge råd i fall som rör en europeisk arresteringsorder. Medlemsstaterna kan begära att vederbörande advokatsamfund upprättar en sådan förteckning.

(47) Förfarandet för överlämnande har mycket stor betydelse för det straffrättsliga samarbetet mellan medlemsstaterna. Det är avgörande för detta samarbete att tidsfristerna enligt rambeslut 2002/584/RIF iakttas. Även om eftersökta personer bör kunna utöva sina rättigheter enligt detta direktiv i full utsträckning vid förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder, bör dessa tidsfrister därför respekteras.

(48) I avvaktan på en unionsakt om rättshjälp, bör medlemsstaterna tillämpa sin nationella lagstiftning om rättshjälp, som bör överensstämma med stadgan, Europakonventionen och Europadomstolens rättspraxis.

(49) I enlighet med principen om effektiv unionsrätt bör medlemsstaterna införa lämpliga och effektiva rättsmedel till skydd för de rättigheter som gäller för enskilda enligt detta direktiv.

(50) Medlemsstaterna bör se till att man vid bedömningen av uttalanden som misstänkta eller tilltalade har gjort eller av bevis som upptagits under åsidosättande av dessas rätt till försvarare, eller när ett undantag från den rättigheten har beviljats i enlighet med detta direktiv, iaktar rätten till försvar och att rätten till en rättvis rättegång respekteras. I detta sammanhang bör man beakta rättspraxis från Europadomstolen, genom vilken det har fastställts att rätten till försvar i princip oåterkalleligen kommer att skadas om komprometterande uttalanden som har gjorts under polisförhör utan tillgång till en försvarare används för att nå en fällande dom. Detta bör inte hindra användandet av uttalanden för andra ändamål som är tillåtna enligt nationell lagstiftning, t.ex. behovet av att brådskande utföra undersökningar för att undvika att andra brott begås eller att det uppstår allvarliga negativa följder för andra personer eller ändamål kopplade till ett akut behov att förhindra att straffrättsliga förfaranden väsentligen äventyras där rätten till tillgång till försvarare eller en försening av undersökningen oåterkalleligen skulle skada pågående undersökningar gällande ett allvarligt brott. Dessutom bör detta inte påverka nationella bestämmelser eller system för bevisstillåtlighet, och inte heller hindra medlemsstaterna från att bibehålla ett system genom vilket alla befintliga bevis kan återopas i en domstol eller inför en domare, utan att dessa bevis separat eller på förhand har bedömts med avseende på tillåtlighet.

(51) Skyldigheten att visa särskild hänsyn mot misstänkta eller tilltalade som potentiellt befinner sig i en svag position är en förutsättning för en rättvis rättskipning. Åklagarmyndigheter, brottsbekämpande myndigheter och rättsliga myndigheter bör därför underlätta sådana personers effektiva utövande av de rättigheter som anges i detta direktiv, t.ex. genom att ta hänsyn till varje potentiell utsatthet som påverkar deras förmåga att utöva rätten till tillgång till försvarare och rätten att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och genom att vidta lämpliga åtgärder för att garantera dessa rättigheter.

(52) Detta direktiv garanterar de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i stadgan, inbegripet förbudet mot tortyr och omänsklig och förnedrande behandling, rätten till frihet och säkerhet, respekten för privatlivet och familjelivet, människans rätt till integritet, barnets rättigheter, integrering av personer med funktionshinder, rätten till ett effektivt rättsmedel och rätten till en rättvis rättegång samt oskuldspresumtionen och rätten till försvar. Detta direktiv bör tillämpas i enlighet med dessa rättigheter och principer.

(53) Medlemsstaterna bör se till att bestämmelserna i detta direktiv, när de motsvarar rättigheter som garanteras av Europakonventionen, tillämpas i konsekvens med rättigheterna i konventionen och så som de utvecklats genom Europadomstolens rättspraxis.

(54) I detta direktiv fastställs minimiregler. Medlemsstaterna får utvidga de rättigheter som fastställs i direktivet för att därigenom erbjuda en högre skyddsnivå. Sådana högre skyddsnivåer bör inte utgöra något hinder för det ömsesidiga erkännandet av rättsliga avgöranden som dessa minimiregler är avsedda att underlätta. Skyddsnivån bör aldrig understiga de normer som anges i stadgan och Europakonventionen, så som dessa tolkas i rättspraxis från domstolen och Europadomstolen.

(55) Detta direktiv främjar barnets rättigheter och beaktar Europarådets riktlinjer för ett barnvänligt rättsväsende, särskilt bestämmelserna om information och rådgivning till barn. Direktivet säkerställer att misstänkta och tilltalade, däribland barn, ges tillräcklig information för att förstå följderna av att avstå från en rätt enligt detta direktiv samt att varje sådant avstående sker frivilligt och entydigt. Om den misstänkta eller tilltalade är ett barn, bör vårdnadshavaren underrättas så snart som möjligt efter barnets frihetsberövande och bör underrättas om skälen till detta. Om tillhandahållandet av sådan information till vårdnadshavaren strider mot barnets bästa, bör en annan lämplig vuxen, till exempel en släkting, informeras i stället. Detta bör inte påverka de bestämmelser i nationell lagstiftning som kräver att alla särskilda myndigheter,

institutioner eller enskilda, särskilt de som har ansvar för barns skydd eller välfärd, bör informeras om barnets frihetsberövande. Medlemsstaterna bör avhålla sig från att begränsa eller fördröja utövandet av rätten till kontakt med en tredje part när det gäller misstänkta eller tilltalade som är barn och som har frihetsberövats, utom under de mest exceptionella omständigheterna. När fördröjning tillämpas bör barnet dock inte hållas isolerat, och bör tillåtas att kontakta t.ex. en institution eller enskild person med ansvar för barns skydd eller välfärd.

- (56) I enlighet med den gemensamma politiska förklaringen av den 28 september 2011 från medlemsstaterna och kommissionen om förklarande dokument⁽¹⁾, har medlemsstaterna åtagit sig att, i de fall det är berättigat, låta anmälان av införlivandeåtgärder åtföljas av ett eller flera dokument som förklarar förhållandet mellan de olika delarna i ett direktiv och motsvarande delar i de nationella instrumenten för införlivande. Med avseende på detta direktiv anser lagstiftaren att översändandet av sådana dokument är berättigat.
- (57) Eftersom målen för detta direktiv, nämligen att fastställa gemensamma minimiregler för rätten till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och i förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder och rätten att få en tredje part underrättad om frihetsberövande och rätten att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet, inte i tillräcklig utsträckning kan uppnås av medlemsstaterna utan snarare, på grund av åtgärdens omfattning, kan uppnås bättre på unionsnivå, kan unionen vidta åtgärder i enlighet med subsidiaritetsprincipen i artikel 5 i EU-fördraget. I enlighet med proportionalitetsprincipen i samma artikel går direktivet inte utöver vad som är nödvändigt för att uppnå dessa mål.
- (58) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokoll nr 21 om Förenade kungarikets och Irlands ställning med avseende på området med frihet, säkerhet och rättvisa, fogat till EU-fördraget och EUF-fördraget och utan att det påverkar tillämpningen av artikel 4 i det protokollet, deltar dessa medlemsstater inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på dem.
- (59) I enlighet med artiklarna 1 och 2 i protokoll nr 22 om Danmarks ställning, fogat till EU-fördraget och EUF-fördraget, deltar Danmark inte i antagandet av detta direktiv, som inte är bindande för eller tillämpligt på Danmark.

HÄRIGENOM FÖRESKRIVS FÖLJANDE.

Artikel 1

Syfte

Detta direktiv fastställer minimiregler om rättigheterna för misstänkta och tilltalade i straffrättsliga förfaranden och för personer som är föremål för förfaranden enligt rambeslut 2002/584/RIF (nedan kallad *den europeiska arresteringsordern*) att få tillgång till en försvarare, att få en tredje part underrättad om frihetsberövande och att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet.

Artikel 2

Tillämpningsområde

1. Detta direktiv ska tillämpas på misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden från det att de genom ett officiellt meddelande eller på något annat sätt av den behöriga myndigheten i en medlemsstat har underrättats om att de är misstänkta eller tilltalade för att ha begått ett brott, oavsett om de är frihetsberövade. Det ska tillämpas fram till dess att förfarandena har avslutats, med vilket ska förstås det slutgiltiga avgörandet i frågan huruvida den misstänkta eller tilltalade har begått brottet samt även under rättegången och i väntan på beslut om eventuellt överklagande.

2. Detta direktiv ska tillämpas på personer som är föremål för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder (nedan kallade *eftersökta personer*) från det att de grips i den verkställande medlemsstaten i enlighet med artikel 10.

3. På samma villkor som fastställs i punkt 1 ska detta direktiv även vara tillämpligt på andra än misstänkta eller tilltalade som under loppet av förhör av polis eller någon annan brottsbekämpande myndighet blir misstänkta eller tilltalade.

4. Utan att det påverkar rätten till en rättvis rättegång ska, när det gäller mindre förseelser

a) om en medlemsstats lagstiftning föreskriver att en påföljd kan åläggas av en annan myndighet än en domstol med behörighet i brottmål och en sådan påföljd kan överklagas eller hänskjutas till en sådan domstol, eller

b) om frihetsberövande inte kan utdömas som påföljd,

detta direktiv endast gälla förfaranden vid en domstol med behörighet i brottmål.

⁽¹⁾ EUT C 369, 17.12.2011, s. 14.

Direktivet ska under alla omständigheter tillämpas till fullo när den misstänkta eller tilltalade är frihetsberövad, oavsett i vilket skede det straffrättsliga förfarandet befinner sig.

Artikel 3

Rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden

1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta och tilltalade har rätt till tillgång till en försvarare i så god tid och på sådant sätt att de berörda personerna kan utöva sin rätt till försvar i praktiken och på ett effektivt sätt.

2. Misstänkta eller tilltalade ska ha rätt till tillgång till försvarare utan onödigt dröjsmål. Misstänkta eller tilltalade ska under alla omständigheter ha rätt till tillgång till försvarare från och med den tidpunkt som inträffar först:

- a) Innan de förhörs av polisen eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet.
- b) När utredande myndigheter eller andra behöriga myndigheter genomför utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder i enlighet med punkt 3 c.
- c) Utan onödigt dröjsmål efter frihetsberövandet.
- d) Om de har kallats att inställa sig inför en domstol med behörighet i brottmål, i god tid innan de inställer sig inför domstolen i fråga.

3. Rätten till försvarare ska innebära följande:

- a) Medlemsstaterna ska se till att de misstänkta eller tilltalade har rätt att i enrum tala med och kontakta den försvarare som företräder dem, även före förhör av polis eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet.
- b) Medlemsstaterna ska se till att de misstänkta eller tilltalade har rätt att ha sin försvarare närvarande och faktiskt medverkande när de förhörs. Denna medverkan ska ske i enlighet med förfarandena i den nationella rätten, under förutsättning att dessa förfaranden inte inverkar menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i rättigheten i fråga. Om en försvarare deltar vid ett förhör, ska faktumet att detta deltagande ägt rum noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.
- c) Medlemsstaterna ska se till att den misstänkta eller tilltalade åtminstone har rätt att ha sin försvarare närvarande vid följande utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder, om dessa åtgärder föreskrivs enligt nationell rätt och om det krävs eller tillåts att den misstänkta eller tilltalade är närvarande vid åtgärden:

i) Vittneskonfrontationer.

ii) Konfrontationsförhör.

iii) Rekonstruktioner.

4. Medlemsstaterna ska bemöda sig om att göra allmän information tillgänglig för att underlätta för misstänkta eller tilltalade att erhålla en försvarare.

Utan hinder av bestämmelserna i nationell rätt om krav på försvarares närvaro ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att misstänkta eller tilltalade som har frihetsberövats effektivt kan utöva sin rätt till tillgång till försvarare, såvida inte de har avstått från denna rätt i enlighet med artikel 9.

5. I undantagsfall och endast under förundersökningen får medlemsstaterna göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av punkt 2 c om en misstänkt eller tilltalad befinner sig på en plats som är så geografiskt avlägsen att det är omöjligt att garantera rätten att utan onödigt dröjsmål efter frihetsberövandet få tillgång till en försvarare.

6. I undantagsfall och endast under förundersökningen får medlemsstaterna göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av de rättigheter som anges i punkt 3, om och i den mån detta är motiverat med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, på grundval av något av följande tvingande skäl:

- a) Om det finns ett trängande behov av att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller kroppsliga integritet.
- b) Om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra att straffrättsliga förfaranden väsentligen äventyras.

Artikel 4

Konfidentialitet

Medlemsstaterna ska respektera att kontakten mellan misstänkta eller tilltalade och deras försvarare vid utövandet av den rätt till tillgång till försvarare som föreskrivs i detta direktiv omfattas av konfidentialitet. Sådan kontakt ska inbegripa möten, korrespondens, telefonsamtal och alla andra former av kommunikation som tillåts enligt nationell rätt.

Artikel 5

Rätten att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande

1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade om de så önskar har rätt att utan onödigt dröjsmål få åtminstone en av dem utsedd person, till exempel en släkting eller arbetsgivare, underrättad om deras frihetsberövande.

2. Om den misstänkta eller tilltalade är ett barn, ska medlemsstaterna se till att vårdnadshavaren så snart som möjligt underrättas om frihetsberövandet och skälen till detta, såvida detta inte strider mot barnets bästa, i vilket fall en annan lämplig vuxen person ska underrättas. Vid tillämpning av denna punkt ska varje person som är yngre än 18 år anses vara ett barn.

3. Medlemsstaterna får göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av rättigheterna i punkterna 1 och 2, om det mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i fallet är motiverat på grundval av något av följande tvingande skäl:

- a) Om det finns ett trängande behov av att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller kroppsliga integritet.
- b) Om det finns ett trängande behov av att förhindra en situation som skulle kunna innebära väsentlig fara för straffrättsliga förfaranden.

4. Om medlemsstaterna gör ett tillfälligt undantag från tillämpningen av rättigheten i punkt 2 ska de se till att en myndighet som har ansvar för barns skydd eller välfärd utan onödigt dröjsmål underrättas om att barnet har frihetsberövats.

Artikel 6

Rätten för frihetsberövade personer att kontakta tredje parter

1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade har rätt att utan dröjsmål kontakta minst en tredje part, t.ex. en anhörig, som de själva har utsett.

2. Medlemsstaterna får begränsa eller fördröja utövandet av den rättighet som avses i punkt 1 med anledning av tvingande krav eller proportionella operativa krav.

Artikel 7

Rätt att kontakta konsulära myndigheter

1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta eller tilltalade som är utländska medborgare och som är frihetsberövade om de så önskar har rätt att utan onödigt dröjsmål få det egna landets konsulära myndigheter underrättade om frihetsberövandet och att kontakta dessa myndigheter. Om de misstänkta eller tilltalade har två eller flera medborgarskap, får de välja vilka eventuella konsulära myndigheter som ska underrättas om frihetsberövandet och vilka de önskar kontakta.

2. Misstänkta eller tilltalade ska även ha rätt att besökas av sina konsulära myndigheter, tala och korrespondera med dem och låta de konsulära myndigheterna ordna ett juridiskt ombud,

under förutsättning att myndigheterna är införstådda med detta och att det sker i enlighet med den berörda misstänkta eller tilltalades önskemål.

3. Utövandet av rättigheterna som fastställs i denna artikel får regleras genom nationell rätt eller nationella förfaranden, under förutsättning att lagstiftningen och förfarandena gör det möjligt att ta full hänsyn till avsikten med dessa rättigheter.

Artikel 8

Allmänna villkor för tillämpning av tillfälliga undantag

1. Ett tillfälligt undantag enligt artiklarna 3.5, 3.6 eller 5.3

- a) ska vara proportionellt och får inte gå utöver vad som är nödvändigt,
- b) ska vara strikt tidsbegränsat,
- c) får inte uteslutande grundas på det påstådda brottets natur eller svårhetsgrad, och
- d) får inte påverka förutsättningarna för att rättegången som en helhet blir rättvis.

2. Tillfälliga undantag enligt artikel 3.5 eller 3.6 får endast godkännas genom ett vederbörligen motiverat beslut, som efter en bedömning i det enskilda fallet fattats antingen av en rättslig myndighet eller av en annan behörig myndighet under förutsättning att beslutet kan bli föremål för rättslig prövning. Det vederbörligen motiverade beslutet ska dokumenteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

3. Tillfälliga undantag enligt artikel 5.3 får endast godkännas genom ett beslut, som efter en bedömning i det enskilda fallet fattats antingen av en rättslig myndighet eller av en annan behörig myndighet, under förutsättning att beslutet kan bli föremål för rättslig prövning.

Artikel 9

Avstående från rättigheter

1. Utan att det påverkar nationell lagstiftning som kräver obligatorisk närvaro eller bistånd av en försvarare ska medlemsstaterna, i förhållande till varje avstående från en rätt som avses i artiklarna 3 och 10, se till att

- a) den misstänkta eller tilltalade, muntligen eller skriftligen, har fått tydlig och tillräcklig information avfattad på ett enkelt och begripligt språk om innebörden av den berörda rättigheten och om de eventuella konsekvenserna av att avstå från den, och

b) avståendet är frivilligt och otvetydigt.

2. Avståendet, som kan göras skriftligen eller muntligen, och de omständigheter under vilka avståendet gjordes ska noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

3. Medlemsstaterna ska se till att en misstänkt eller tilltalade kan återkalla ett avstående när som helst under de straffrättsliga förfarandena och att de informeras om den möjligheten. Ett sådant återkallande ska ha verkan från och med det ögonblick då det görs.

Artikel 10

Rätt till tillgång till försvarare i förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder

1. Medlemsstaterna ska se till att en eftersökt person har rätt att få tillgång till en försvarare i den verkställande medlemsstaten efter det att vederbörande gripits med stöd av den europeiska arresteringsordern.

2. När det gäller omfattningen av rätten att få tillgång till en försvarare i den verkställande medlemsstaten, ska eftersökta personer ha följande rättigheter i denna medlemsstat:

- a) Rätt att få tillgång till en försvarare i så god tid och på ett sådant sätt att de eftersökta personerna kan utöva sina rättigheter på ett effektivt sätt och under alla omständigheter utan onödigt dröjsmål efter frihetsberövandet.
- b) Rätt att träffa och kontakta den försvarare som företräder dem.
- c) Rätten för deras försvarare att närvara och i enlighet med förfarandena i nationell rätt delta i den verkställande rättsliga myndighetens förhör av en eftersökt person. Om en försvarare deltar vid ett förhör, ska detta noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

3. De rättigheter som föreskrivs i artiklarna 4, 5, 6, 7, 9 och, när ett tillfälligt undantag enligt artikel 5.3 tillämpas, i artikel 8 ska gälla i tillämpliga delar för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder i den verkställande medlemsstaten.

4. Den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten ska, utan onödigt dröjsmål efter frihetsberövandet, underätta eftersökta personer om att de har rätt att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten. Försvararen i den utfärdande medlemsstaten ska ha till uppgift att bistå försvararen i den verkställande medlemsstaten genom att ge den försvararen information och råd i syfte att låta den eftersökta personen utöva sina rättigheter i enlighet med rådets rambeslut 2002/584/RIF.

5. Om eftersökta personer önskar utöva rätten att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten och inte redan har en sådan försvarare ska den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten omedelbart informera den behöriga myndigheten i den utfärdande medlemsstaten. Den behöriga

myndigheten i den medlemsstaten ska utan onödigt dröjsmål ge de eftersökta personerna information för att underlätta för dem att utse en försvarare där.

6. Den eftersökta personens rätt att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten ska inte påverka de tidsfrister som anges i rambeslut 2002/584/RIF eller den verkställande rättsliga myndighetens skyldighet att inom ramen för dessa tidsfrister och under de villkor som fastställts enligt det rambeslutet avgöra om personen ska överlämnas.

Artikel 11

Rättshjälp

Detta direktiv ska inte påverka tillämpningen av nationell lagstiftning om rättshjälp, som ska vara tillämplig i enlighet med stadgan och Europakonventionen.

Artikel 12

Rättsmedel

1. Medlemsstaterna ska se till att misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden liksom personer som är eftersökta vid förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder har tillgång till effektiva rättsmedel enligt nationell rätt, om rättigheterna enligt detta direktiv har åsidosatts.

2. Utan att det påverkar nationella bestämmelser och system för bevisstillåtlighet, ska medlemsstaterna se till att man i straffrättsliga förfaranden vid bedömningen av uttalanden som misstänkta eller tilltalade har gjort eller av bevis som upptagits med åsidosättande av deras rätt till försvarare eller när ett undantag från denna rätt har beviljats i enlighet med artikel 3.6 iakttar rätten till försvar och ser till att rätten till en rättvis rättegång respekteras.

Artikel 13

Utsatta personer

Medlemsstaterna ska säkerställa att hänsyn tas till utsatta misstänkta eller tilltalades särskilda behov vid tillämpningen av detta direktiv.

Artikel 14

Klausul om bevarande av skyddsnivån

Ingenting i detta direktiv ska ses som en begränsning av eller ett avsteg från rättigheter och rättssäkerhetsgarantier som följer av stadgan, Europakonventionen, eller andra relevanta bestämmelser i internationell rätt eller i rätten i en medlemsstat som erbjuder en högre skyddsnivå.

Artikel 15

Införlivande med nationell lagstiftning

1. Medlemsstaterna ska sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa detta direktiv senast den 27 november 2016. De ska genast underrätta kommissionen om detta.

2. När en medlemsstat antar dessa bestämmelser ska de innehålla en hänvisning till detta direktiv eller åtföljas av en sådan hänvisning när de offentliggörs. Närmare föreskrifter om hur hänvisningen ska göras ska varje medlemsstat själv utfärda.

3. Medlemsstaterna ska till kommissionen överlämna texten till de bestämmelser i nationell rätt som de antar inom det område som omfattas av detta direktiv.

Artikel 16

Rapport

Kommissionen ska senast den 28 november 2019 överlämna en rapport till Europaparlamentet och rådet, med en bedömning av den omfattning i vilken medlemsstaterna har vidtagit nödvändiga åtgärder för att följa detta direktiv, inbegripet en utvärdering av tillämpningen av artikel 3.6 jämförd med artikel 8.1 och 8.2, vid behov åtföljd av lagstiftningsförslag.

Artikel 17

Ikraftträdande

Detta direktiv träder i kraft den tjugonde dagen efter det att det har offentliggjorts i *Europeiska unionens officiella tidning*.

Artikel 18

Adressater

Detta direktiv riktar sig till medlemsstaterna i enlighet med fördragen.

Utfärdat i Strasbourg den 22 oktober 2013.

På Europaparlamentets vägnar

M. SCHULZ

Ordförande

På rådets vägnar

V. LEŠKEVIČIUS

Ordförande